

Priešmokyklinio ugdymo bendrosios
programos
priedas

**PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KOMPETENCIJOS (PASIEKIMAI),
JŲ TURINIO DĖMENYS IR UGDYMO GAIRĖS**

1. Socialinė kompetencija:

1.1. pasiekimai ir ugdymo gairės:

Pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Ugdymo sritis: santykis su savimi (savivoka, savivertė ir saviugda)			
Domėtis ir vertinti save kaip asmenį, pasižymintį unikaliomis savybėmis	Apibūdina, kuo jis panašus į kitus vaikus ir kuo nuo jų skiriasi	Pasako, kuo domisi, apie ką svajoja, kokios jo asmeninės savybės jam patinka (ir nepatinka), kuo jis gali didžiuotis, išaiškina, kuo ir kodėl nori būti užaugęs.	Sudaromos galimybės vaikams pokalbio, žaidimo ar kitos veiklos metu apibūdinti save, palyginti save su kitais (pvz., broliu, seserimi, draugu), nusakyti, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi, papasakoti, ką jau sugeba, o ko dar ne, kas sekasi geriau, o kas sunkiau, kuo gali didžiuotis. Vaikai skatinami žaidimo, vaidinimo, piešimo, istorijų kūrimo ir pasakojimo ir kt. metu išreikšti save (suvaidinti, pavaizduoti, nupiešti save). Priešmokyklinio ugdymo pedagogas vaiką pagiria, pabrėžia jo stiprybes, daromą pažangą, tobulėjimą, nuolat skatina, drąsina smalsumą, norą daugiau sužinoti, išmokti.
Norėti mokytis, tobulėti, plėtoti savo galias	Susitelkia veiklai, išlaiko dėmesį, susidūręs su sunkumais ar nesėkmėmis, nepasiduoda, nepraranda pasitikėjimo, jei reikia, kreipiasi pagalbos	Įvardija, kas jam yra įdomu, ką nori sužinoti ar išmokti daryti. Paaiškina, ką sugeba atlikti savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, o kur jam reikalinga pagalba.	Siekiama pažinti vaikų polinkius, interesus, pomėgius, stebint jų veiklą, žaidimą, kalbantis su jais. Vaikai drąsinami klausinėti, eksperimentuoti, tyrinėti, klausti, kai neaišku, prašyti pamokyti, parodyti, paskolinti reikiamų priemonių ar pan., iškilus sunkumams, prašyti suaugusiojo ar bendraamžių padėti, klausti, kai neaišku, prašyti pamokyti, parodyti, paskolinti reikiamų priemonių ar pan. Vaikai mokosi priimti ir pasinaudoti pagalba.

		Paaishkina, kad, mokantis naujų dalykų, gali iškilti sunkumų, kuriuos teks įveikti, kreiptis pagalbos.	Vaikams siūloma užsiimti tokiomis jiems patraukliomis ir įdomiomis veiklomis, kurios įtrauktų, skatintų susikaupti, nesiblaškyti, baigti pradėtą darbą (pvz., konstruoti, piešti, atlikti stebėjimą, bandymą ir pan.).
Veikia laisvai, išradingai, kūrybiškai, drąsiai eksperimentuodamas, keisdamas, darydamas savaip	Pripažįsta, kad, norint ko nors išmokyti, reikia išdrįsti bandyti, nebijoti suklysti	Kuriamos situacijos, organizuojama tikslinga, įvairi veikla (meninė, sportinė, techninė, gamtos, aplinkos pažinimo, išskylos, talkos ir kt.), kurioje dalyvaudami vaikai atskleistų savo asmenines savybes, pomėgius, polinkius, interesus, gebėjimus. Vaikai skatinami mąstyti, planuoti ir įgyvendinti įvairius sumanymus (žaidimus, dailės darbelius ar kt.), sudaromos sąlygos eksperimentuoti, išbandyti naujoves, veikti įvairiose erdvėse (grupėje, kieme, gamtoje, išvykose ir kt.). Kuo dažniau pateikiami klausimai „kodėl?“, „kaip manai?“, „kaip dar galima?“ ir pan. Priešmokyklinio ugdymo pedagogas skatina ir palaiko vaikų pastangas imtis naujos veiklos, drąsina bandyti iš naujo, patyrus nesėkmę, padeda suvokti, kad klaidos gali būti taisomos, jos padeda tobulėti, iš jų galima pasimokyti. Sudaromos sąlygos vaikams patirti džiaugsmą, įveikus kliūtį ar išsprendus problemą, pavykus įgyvendinti sumanymą, idėją.	
Veikdamas, žaisdamas laikosi taisyklių, susitarimų, geba kontroliuoti savo elgesį	Paaishkina, kam yra reikalingos taisyklės, susitarimai. Pateikia pavyzdžių, kokių susitarimų laikomasi	Vaikai sudominami mokykla, pateikiant įdomių, konkrečių pavyzdžių apie mokyklinį gyvenimą, apsilankant mokykloje, dalyvaujant bendroje veikloje kartu su mokyklinio amžiaus vaikais, pasikviečiant juos papasakoti apie savo mokyklinę patirtį.	

		grupėje, kas bus svarbu mokykloje.	Vaikai skatinami užsiimti veikla, kuri sudomintų, įtrauktų, skatintų susikaupti, nesiblaškyti, laikytis bendrų susitarimų, baigti pradėtą darbą.
Puoselėti gerį	Skiria, kas yra tinkamas ir netinkamas elgesys, laikosi socialinių normų grupėje, namuose, viešosiose vietose	Komentuoja, koks elgesys yra geras, o koks blogas, pateikia gero elgesio pavyzdžių	Stebėdami gyvenimą šeimoje, grupėje, per TV, klausydamiesi ir aptardami perskaitytus literatūros kūrinius, vaikai aiškinasi, koks elgesys yra tinkamas ir kodėl, kas teisinga, o kas neteisinga, kas gera, o kas bloga, tariasi dėl elgesio taisyklių, kuriasi tinkamo elgesio modelius, juos išbando ir taiko savo kasdiniame gyvenime
Saugoti savo asmeninę erdvę, gerbti kitų privatumą	Gerbia savo ir kitų privatumą, saugo savo asmenines ribas (persirengiant, naudojantis tualetu, prausiantis, tausojant savo ir kitų daiktus ir kt.)	Nurodo, kad jis ar kitas asmuo jaučiasi blogai, kai pažeidžiamos asmeninės erdvės ribos, be jo paties arba kito asmens sutikimo imami daiktai (žaislai, priemonės, drabužiai ir pan.)	Kasdienėje veikloje atkreipiamas vaikų dėmesys (pabrėžiama), kad kiekvienas asmuo turi savo asmeninius daiktus, teisę į privatumą (asmeninę erdvę). Vaikai aiškinasi, kaip jaučiamasi, kai be sutikimo imami asmeniniai daiktai, kodėl reikia gerbti kitų privatumą. Priešmokyklinio ugdymo pedagogo padedami, vaikai mokosi pajauti savo ir kitų asmeninės erdvės ribas. Vaikai skatinami apmąstyti ir kalbėtis, diskutuoti, kaip jų elgesys veikia kitus, ar jų norų, pomėgių, interesų tenkinimas nepažeis kitų žmonių norų ir privatumo.
Priimti pokyčius kaip neišvengiamą gyvenimo dalį	Išreiškia savo emocinę reakciją į pokyčius savo gyvenime ir artimiausioje aplinkoje	Apibūdina svarbiausius savo, šeimos, grupės gyvenimo pokyčius ir emocinę reakciją į juos (džiaugėsi, jautėsi nusivylęs, liūdėjo ar pan.)	Vaikams dalijantis patirtimi apie pokyčius jų gyvenime (gimė sesutė ar broliukas, šeima persikėlė į naują būstą, tėtis susirado naują darbą, į grupę atėjo naujokas ir pan.), jie skatinami įvardyti pokyčių sukeltas emocijas, jausmus, mintis. Kartu su vaikais aiškinamasi, kad tam tikri pokyčiai gyvenime neišvengiami, kad viskas keičiasi ir žmogus auga, bręsta, turtina savo patirtį, išmoksta naujų dalykų. Vaikai patiria, kad ne visi pokyčiai yra malonūs, o kai kurie – net labai skaudūs (netektys, nelaimingi atsitikimai ir kt.). Vaikai

			pratinsi dalytis savo išgyvenimais, mokosi paprastų emocinių sunkumų įveikos būdų
	Svarsto, diskutuoja, vertina, kurie pokyčiai priklauso nuo jo paties, o kurie – ne	Pripažįsta, kad, siekiant tam tikrų pokyčių, reikia noro ir pastangų	Pabrėžiama, kad kai kurie pokyčiai susiję su mūsų pastangomis ir valia (pavyzdžiui, norint laikyti naminių gyvūnėlių, reikia prisiimti atsakomybę tinkamai juo rūpintis)
2. Ugdymo sritis: santykiai su bendraamžiais			
Būti draugiškam, geranoriškam	Rodo iniciatyvą susipažinti: užkalbina kitą, prisistato, paklausia, kviečia bendros veiklos	Paašškina, kaip turi elgtis draugiškas vaikas	Vaikai drąsinami draugiškai sutikti naujai į grupę atėjusius vaikus (pasisveikinti, prisistatyti, paklausti kito vaiko vardo ir kt.), padėti jiems adaptuotis grupėje, įtraukti į žaidimą. Stengiamasi sudaryti sąlygas, kad kiekvienas vaikas pasijustų grupės dalimi: skatinamas bendras vaikų žaidimas, veiklos, kurių metu vaikai turi galimybę padėti vienas kitam, išsakyti savo asmeninę nuomonę, būti išklausyti. Vaikams gali būti sudaroma galimybė pateikti klausimų nepažįstamam žmogui, siekiant su juo susipažinti
	Jaučia kito nuotaikas, išgyvenimus, rūpestį, rodo užuojautą (nelaimingam, nuskriaustam, išduotam)	Apibūdina, kaip atrodo nelaimingas, sergantis, nuskriaustas vaikas. Nusako, kaip paguosti kitą (apkabinti, paglostyti, prajuokinti, pradžiuginti dovanėle ir kt.).	Vaikai skatinami kreipti dėmesį į gyvenimą grupėje, domėtis kitais: jų sumanymais, nuomonėmis, jausmais; klausytis ir girdėti kalbantįjį, atsakyti į klausimus, pačiam klausti, kalbinti, pasakoti, aiškinti. Stebint aplinkinius, klausantis, aptariant perskaitytus literatūros kūrinius, vaikai raginami aiškintis, diskutuoti, kokių nuotaikų, išgyvenimų patiria kiti žmonės įvairiose situacijose (įskaudinti, išduoti, apgauti ir t. t.). Diskutuojama, kas svarbu draugiškiems santykiams palaikyti: domėtis kito poreikiais ir atsižvelgti į juos, tesėti pažadus, išsaugoti paslaptis, gerbti kito nuomonę (pabrėžiama, kad gerbti kito nuomonę nebūtinai reiškia su ja sutikti)

	Palankiai priima kitų draugiškumo, palankumo ženklus, tinkamai išreiškia savo artimumo kitiems jausmus	Papasakoja, kaip galima susidraugauti (pasisveikinant, nusišypsant, pakviečiant pažaišti, kuo nors pasidalijant ir kt.). Įvardija galimus draugiškumo ženklus. Nusako, kaip dera atsakyti į reiškiama palankumą.	Vaikai skatinami kalbėti ir aptarinėti, iš kokių požymių (kūno kalbos: veido mimikos, kūno pozos, laikysenos) galima atpažinti, kaip jaučiasi šalia esantysis, kaip galima užjausti, paguosti liūdintį, pasidžiaugti kartu su besidžiaugiančiu. Pastebimas, įvardijamas ir pastiprinamas vaikų elgesys, jiems tinkamai išreiškus jausmus kitam žmogui (užkalbino, bandė įtraukti į žaidimą ir kt.). Vaikai skatinami pastebėti kitų vaikų reiškiama dėmesį, suprasti palankumo ženklus, patys išreikšti palankumą kitiems. Siekiama sudaryti sąlygas vaikams diskutuoti ir patiems atrasti mandagaus, dėmesingo, draugiško bendravimo privalumus
Būti tolerantiškam	Pripažįsta ir gerbia kitų norus, toleruoja kitokią nuomonę, elgesį (teisę elgtis savaip), išvaizdą	Nurodo, kad ir kiti žmonės turi savo norų, ketinimų, nuomonių, kurie gali nesutapti su jo norais, ketinimais ir pan. Komentuoja, kad, norėdamas žaisti, bendrauti, žmogus privalo atsižvelgti į kitų poreikius. Paaškina, kad žmonės gali atrodyti labai skirtingai ir jie dėl to nėra nei geresni, nei blogesni.	Įvairių veiklų metu vaikai skatinami dalytis įspūdžiais, reikšti savo nuomones, požiūrius, vertinimus. Priešmokyklinio ugdymo pedagogas savo tolerantiško elgesio pavyzdžiais demonstruoja, kad kiekvienas turi teisę turėti savitą, kitokią požiūrį, kad kiekvieno nuomonė yra įdomi ir vertinga. Kuriamos situacijos ar užduotys, kurias atlikdami vaikai turi galimybę suvokti, kad jų norai, poreikiai, interesai gali būti skirtingi, tačiau visi yra vertingi ir turi teisę egzistuoti. Vaikai skatinami ieškoti išeities, spręsti problemines ar konfliktines situacijas (susidūrus skirtingiems norams, požiūriams), derinti savo norus, požiūrius tarpusavyje, pasiskirstyti vaidmenimis ir bendradarbiauti. Vaikai skatinami aptarti pastebėtas žmonių išvaizdos ir (ar) elgesio skirtybes (pavyzdžiui, po išvykos, pažiūrėjus paveikslų, vaizdajuostę ir pan.), prieiti prie išvados, kad žmonės gali atrodyti labai įvairiai (būti stori ar ploni, aukšti ar mažaūgiai, gerai

			matantys ir neregiai, gerai girdintys ir sutrikusios klausos...) ir tai normalu, jų žmogiškoji vertė dėl to nei mažesnė, nei didesnė. Žmonių elgesys gali skirtis, bet jis neturi pažeisti aplinkinių privatumo, jiems trukdyti.
Geranoriškai, konstruktyviai bendradarbiauti su kitais vaikais	Pakviečia vieną ar kelis vaikus žaisti, bendrai kurti darbelį ar kt., paaiškina savo ketinimus, išklauso kito asmens sumanymo, tariausi dėl taisyklių, derina veiksmus, suvaldo savo spontaniškus norus	Pasako savais žodžiais, kaip dera bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, kam reikalingi susitarimai, taisyklės, paaiškina, kodėl ne visada galima daryti tai, ko norisi	Būdami grupėje ir kurdami bendrus darbus, projektus, vaikai skatinami susikurti taisykles, siūlyti, išklausti ir palaikyti sumanymus, tartis ir derinti ketinimus, veiksmus, kartu siekti numatyto tikslo. Akcentuojama, kad ne visada galima daryti tai, ko norisi, kad būtina paisyti ir kitų žmonių norų. Mokomasi susitvarkyti, apriboti savo įgeidžius. Pastebimos, įvardijamos ir pastiprinamos vaikų valios, susivienijimo dėl bendro tikslo apraiškos (pvz., rengiant bendrą projektą, dalyvaujant talkoje, rengiantis konkursui, varžyboms ar pan.).
Siekti priklausyti grupei (priešmokyklinio ugdymo, kiemo draugų, turinčių panašų pomėgį ar kt.)	Demonstruoja priklausymo grupei ženklus: rūpinasi kitais, jaučiasi esąs svarbus, reikalingas, yra aktyvus, sprendžiant aktualius grupei klausimus (pvz., siūlo žaidimą, projekto temą ir kt.), jaučia įsipareigojimą ir atsakomybę savo grupei	Paaiškina, kodėl jis nori ar nenori būti tam tikros grupės narys, kaip reikėtų elgtis, kad būtų bendraamžių priimtas ir pripažintas	Siekiama sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui pasijusti grupės nariu: pastebimas ir pabrėžiamas kiekvieno vaiko vaidmens grupėje ypatingumas ir svarba; kartu su vaikais aiškinamasi, kokiais būdais galima siekti bendrumo jausmo, kodėl gebėjimas priklausyti grupei yra reikšmingas, kuo grupė yra svarbi žmogaus gyvenime. Vaikai drąsinami mąstyti ir kalbėti apie savo ir kitų vaidmenį grupėje; atidžiai klausomasi jų nuomonės, rodomas susidomėjimas ir palaikymas, kai vaikai apie tai kalba. Atkreipiamas dėmesys ir pastiprinama, kai vaikai, aptardami vaidmenis grupėje, nepaiso lyties stereotipų (pvz., tiek berniukai, tiek mergaitės valo dulkes, tvarkosi, gamina valgyti ir kt.)

	Laikosi grupės, kuriai priklauso, normų, taisyklių. Dalijasi patirtimi, mintimis, kartu sprendžia problemas, dalyvauja bendroje veikloje	Komentuoja savo grupės sutartas taisykles, elgesio normas. Pripažįsta, kad kiekvieno grupės nario nuomonė, patirtis ir indėlis yra svarbūs bendrai grupės sėkmei.	Kasdienėse situacijose atkreipiamas vaikų dėmesys į jų žodžių ir veiksmų pasekmes kitiems grupės nariams, būtinybę atsiprašyti netinkamai pasielgus (įžeidus, įskaudinus kitą, netesėjus duoto žodžio – sulaužius pažadą ir pan.). Žaisdami, atlikdami bendras užduotis, vaikai mokosi dalytis priemonėmis, žaislais, taip pat patirtimi, sumanymais, mokosi vieni iš kitų. Sprendžiant konkrečias grupės kasdienio gyvenimo problemas, vaikai skatinami pasidalyti nuomonėmis, drąsiai eksperimentuoti, rodyti iniciatyvą, siekiant bendros veiklos įdomumo, kokybės, įvairovės. Kartu su vaikais aptariant, nagrinėjant įvairias jų kasdienio gyvenimo situacijas, elgesį, pabrėžiama, kad teisės yra neatsiejamos nuo pareigų (pavyzdžiui, vaikas gali reikšti savo nuomonę, tačiau turi leisti tai padaryti ir kitam).
	Apriboja savo ambicijas, suvaldo impulsus dėl bendros veiklos (pvz., nepasitraukia iš bendros veiklos, patyręs nesėkmę, supykęs ar pan.)	Paaikškina, kad bendros veiklos sėkmei būtinas atskirų grupės narių veiksmų derinimas tarpusavyje	Vaikai drąsinami galvoti ir kalbėti apie savo emocijas, jausmus, kurių kyla žaidžiant, veikiant kartu su kitais. Su vaikais kalbamasi, aptariami įvairūs emocinių sunkumų įveikos būdai (pvz., įvardyti, kaip jautiesi, tam tikram laikui pasitraukti iš grupinės veiklos, giliai pakvėpuoti, po to vėl sugrįžti ir pan.). Kasdienėje veikloje vaikai pastiprinami (pvz., pagiriami, iškeliami pavyzdžiu), kai jie suvaldo stiprias emocijas (pvz., pyktį, nepasitenkinimą, pavydą)
3. Ugdymo sritis: santykiai su suaugusiais (šeimos nariais, globėjais, priešmokyklinio ugdymo pedagogu ir kitais mokytojais)			
Gerbti suaugusiųjų patirtį ir išmintį	Apibūdina sektingus suaugusiųjų gyvenimo pavyzdžius	Savais žodžiais pasako, ko galima pasimokyti iš suaugusiųjų patirties	Priešmokyklinio ugdymo pedagogo skatinami, vaikai stebi suaugusiųjų gyvenimą, jų veiklą, įvardija, ką svarbaus ir naudingo jie veikia, imituoja jų profesinį ir kitokį elgesį. Aptaria suaugusiųjų gyvenimo

			pamokas, daro išvadas, ko galima iš jų pasimokyti
Prireikus kreiptis patarimo, pagalbos į suaugusiuosius	Kreipiasi padėti, patarti, paaiškinti, ištikus nesėkmei ar sunkumams	Paaishkina, kada, kokiais atvejais ir į ką reikėtų kreiptis patarimo, pagalbos	Priešmokyklinio ugdymo pedagogo padedami, vaikai stengiasi suprasti, kokiais atvejais (kai susižeidei ar ką nors skauda, kai blogai jautiesi ar nežinai, ką daryti ir pan.) ir kokios pagalbos (patarimo, paaiškinimo, nuraminimo, palaikymo ir t. t.) galima tikėtis iš suaugusiųjų (ypač tų, kuriais pasitiki). Vaikai mokosi, kaip reikia kreiptis, į ką, kaip nusakyti, kas atsitiko ir t. t.
Jaustis šeimos, giminės nariu, didžiuotis tuo	Dalyvauja šeimos gyvenime: jaučiasi, kad yra vertinamas, palaikomas, su juo tariamasi; pats išsako savo nuomonę, norus, pageidavimus, pasiūlo įdomių veiklų, aktyviai dalyvauja šeimos, giminės šventėse, įvykiuose. Atsižvelgia į kitų šeimos narių poreikius, norus, prašymus	Pasakoja apie savo šeimos, giminės šventes, tradicijas. Įvardija pagrindines šeimos taisykles, įpročius, kasdienybės rutiną. Pasako, ko norėtų iš suaugusiųjų, kokio elgesio iš jo tikisi. Paaishkina, kodėl ir kaip reikėtų atsižvelgti vieniems į kitus šeimoje (paisyti kitų šeimos narių reikmių, norų, jausmų ir t. t.).	Vaikai skatinami kalbėti apie jų statusą, vaidmenį šeimoje. Su vaikais aptariama, kad šeimų gali būti įvairių: tėtis, mama ir vaikas, mama ir vaikas, tėtis ir vaikas ir kt. Vaikai skatinami domėtis savo šeimos istorija: su tėvų pagalba sužinoti apie senelių, tėvų vaikystę, mokyklos metus, jaunystę ir pan., kaip jie mokėsi, kokiais informacijos šaltiniais naudojosi, ką mėgo veikti laisvalaikiu ir kt.; papasakoti apie šeimos šventes, tradicijas; pokalbių, diskusijų, žaidimų metu vaikai skatinami dalytis pavyzdžiais, kaip jų šeimoje, giminėje šeimos nariai palaiko, padeda vieni kitiems, rūpinasi ir atsižvelgia į vienas kito poreikius. Priešmokyklinio ugdymo pedagogas privalo būti atidus, jautrus, gvildendamas temas, susijusias su šeimos gyvenimu, dėl galimos neigiamos vaiko patirties (netekties, tėvų skyrybų, smurto, girtuokliavimo ar pan.). Neigiama šeimos patirtis neturi būti aptariama viešai.
Gerbti mokyklos ar kito švietimo teikėjo mokytojus ir	Elgiasi mandagiai, dėmesingai, tolerantiškai, atsižvelgia į	Komentuoja, kodėl ir kaip reikėtų atsižvelgti į ugdymo įstaigoje dirbančius žmones,	Aplankomi visi mokyklos ar kito švietimo teikėjo darbuotojai (budėtojai, valytojai, virėjai, sveikatos priežiūros darbuotojai, direktorius, sekretorė ir t. t.),

visus jos darbuotojus, jų darbą	suaugusiųjų prašymus, pageidavimus, gerbia jų nuomonę	jų pastangas ir veiklą	susipažįstama su jais, jų darbu, pasikalbama. Vaikai aptaria, ką matę, kuo svarbūs ir visiems reikalingi ugdymo įstaigoje dirbantys žmonės, kodėl svarbu gerbti jų darbą, esant galimybei visada jiems talkinti, padėti
Jaustis mokyklos ar kito švietimo teikėjo bendruomenės nariu	Pagal savo išgales inicijuoja įvairią veiklą, pokyčius, aktyviai dalyvauja bendroje veikloje	Įvardija, kur norėtų dalyvauti, kuo galėtų prisidėti prie ugdymo įstaigos gyvenimo	Vaikai skatinami dalyvauti visuose bendruose reikaluose ir veikloje, jaustis bendruomenės nariais: teikti siūlymus ir dalyvauti, kuriant grupės aplinką, tvarkant kiemą, žaidimų vietas, statant įrenginius, organizuojant šventes ir t. t.
4. Ugdymo sritis: santykis su aplinka (gamtinė, socialinė, kultūrinė)			
Domėtis, rūpintis artimiausia aplinka ir ją puoselėti	Klausinėja, domisi informacija (pvz., knygos, TV laidose ir kt.) apie savo aplinką – daiktus, reiškinius, gamtą, žmones, jų darbą. Orientuojasi namų, grupės ir kitoje jam įprastoje aplinkoje	Papasakoja apie vietas, kur lankosi, žaidžia, ilsisi. Įvardija, kokios tarnybos (parduotuvė, poliklinika, vaistinė, knygynas, bankas ir t. t.) yra jo gyvenamojoje vietoje, kokias paslaugas jos teikia	Organizuojami pasivaikščiavimai ir ekskursijos po gyvenamąją vietovę: lankomos vaikams reikšmingos žaidimų, poilsio, pramogų vietos, taip pat visos svarbiausios įstaigos (parduotuvės, poliklinika, vaistinė, knygynas, bankas ir t. t.), susipažįstama su jų darbu, jose dirbančiais žmonėmis, grįžus aptariama, kuo jos svarbios ir reikalingos kitiems, bendruomenei, visuomenei. Žaidžiami imitaciniai darbo šiose įstaigose žaidimai, mokomasi tinkamo elgesio viešosiose vietose
	Skatinamas suaugusiųjų ar savarankiškai įsitraukia į įprastus kasdienius darbus: sutvarko savo buvimo ir žaidimų vietas, tausoja žaislus ir daiktus	Paaishkina, kodėl ir kaip reikia atlikti kasdienius darbus	Vaikai skatinami pradėti darbą iš anksto paruoštoje, tvarkingoje darbo vietoje; vaikai pastiprinami (pvz., pagiriami), kai susitvarko savo daiktus ar žaidimų, veiklos vietą (drabužius, žaislus, padeda į vietą priemones, surenka šiukšles ir pan.)
	Padedamas suaugusiųjų ar savarankiškai tausoja gamtinę aplinką: rūpinasi augalais,	Paaishkina, kaip ir kodėl reikia elgtis gamtoje	Organizuojamos ekskursijos, išvykos po gyvenamosios vietos apylinkes, kurių metu siekiama pažinti (stebėti, tyrinėti) augalus ir gyvūnus, supažindinti vaikus su elgesio gamtoje taisyklėmis. Su vaikais diskutuojama, kodėl yra svarbu

	gyvūnais, nešiukšlina		saugoti, tausoti gamtą, jos išteklius. Ugdomasi ekologinės nuostatos: puoselėti gamtinę aplinką, prisidėti prie jos išsaugojimo, tausoti gamtos išteklius ir t. t. Vaikai skatinami pasidalyti buvimo gamtoje patirtimi: emocijomis, jausmais, pojūčiais, vaizdiniais ir kt. Siekiant vaikams atskleisti gamtos grožį ir įvairovę, gamtos išteklius ir jų tausojimo būtinybę, naudojamos IT: mokomaisiais objektais, vaizdo ir garso įrašais, filmais ir kt.
	Su suaugusiais ar savarankiškai tvarko ir puošia savo aplinką – grupės kambarį, žaidimų vietą, aikštelę, kiemą	Papasakoja, kaip galima sutvarkyti ir papuošti savo buvimo vietas: kambarį, butą, kiemą, stadioną, grupės, mokyklos (darželio) aplinką	Vaikai skatinami stengtis visada susitvarkyti savo veiklos ir žaidimų vietas. Palaikomos vaikų siūlomos idėjos papuošti savo artimiausią aplinką: sukurti ir prie interjero pritaikyti kūrybinį darbėlį, pamerkti gėlių, dailiai serviruoti stalą, kieme pasodinti ir prižiūrėti gėles, krūmus, medelius ir kt.
Domėtis visuomeniniu gyvenimu, profesine žmonių veikla	Tinkamai elgiasi įvairiose viešosiose vietose, socialinėse situacijose	Nusako pagrindines socialiai pripažįstamo elgesio taisyklės (teatre, muziejuje, parduotuvėje, pas gydytoją, gatvėje ir pan.)	Dalydamiesi patirtimi, žaisdami, per išvykas ir ekskursijas vaikai susipažįsta su elgesio skirtingose situacijose (pavyzdžiui, parduotuvėje, autobuse, kino teatre) taisyklėmis. Vaikai padrąsinami ir pastiprinami, kai jie laikosi visuotinai pripažįstamų socialinių normų ir konkrečioje vietoje galiojančių taisyklių.
	Imituoja profesinę veiklą: žaisdami prisiima įvairius vaidmenis – gydytojo, mokytojo, gaisrininko, kompiuterių specialisto, verslininko, menininko ir pan.	Išvardija bent kelias profesijas ir nurodo esminius atskirų profesijų ypatumus (kuo užsiima tam tikrų profesijų žmonės), funkcijas. Komentuoja, kuo užsiima, ką dirba tėvai ir (ar) kiti artimieji.	Vaikai skatinami domėtis, ką dirba jų tėvai, artimieji, kokių įgūdžių, žinių reikalauja tam tikra profesinė veikla. Vaikai dalijasi žiniomis ir patirtimi apie tėvų ar kitų suaugusiųjų darbus, profesijas, veiklas. Vaikų pažintis su profesijomis plečiama, apsilankant kurio nors iš vaikų tėvų darbovietėje arba kviečiant jį į grupę, demonstruojant filmus, skaitant literatūrą ir pan.

Domėtis žymiais gamtos ir kultūros objektais	Domisi ir tyrinėja savo aplinkoje ar (ir) Lietuvoje, pasaulyje esančius gamtos objektus, žmonių sukurtus daiktus, kultūros vertybes, jas tausoja	Papasakoja apie jo artimoje aplinkoje ar kitur esančius žymius gamtos ir kultūros objektus. Savais žodžiais paaiškina, kad daiktai, meno kūriniai yra sukurti žmonių proto, vaizduotės, kūrybinių galių, jų rankų darbo ir kad juos reikia saugoti.	Lankomi gamtos ir kultūros objektai, muziejai, parodos, kultūros renginiai. Vaikams sudaromos galimybės aktyviai dalyvauti bendruomenės renginiuose, minėjimuose, akcijose, talkose ir kt., jie skatinami pasakoti, ką matė, patyrė, išgyveno, lankydamiesi gamtoje, muziejuje, parodoje, spektaklyje ar kt. Vaikai skatinami tyrinėti, pažinti gamtos ir žmogaus rankų sukurtus objektus, skirti, kas sukurta gamtos, o kas – žmonių rankų. Vaikai skatinami dalytis patirtimi apie lankytus gamtos ir kultūros objektus, pasakoti apie savo ar savo šeimos, pažįstamų žmonių sukurtą gamtinę aplinką (pvz., sodą, alpinariumą, kaimo sodybą ir kt.), dalytis idėjomis, sumanymais, ką ir kaip norėtų pats sukurti, pakeisti savo aplinkoje. Sudaroma galimybė vaikams įgyvendinti jų sumanymus (pvz., ugdymo įstaigos kieme pagal vaikų sumanymą kartu su jais įrengti alpinariumą, sukonstruoti lauko įrenginį ir pan.)
Didžiuotis savo tautybe, mylėti Tėvynę	Brangina savo gimtinę, Tėvynę, kalbą, gerbia jos istoriją, papročius, tradicijas, domisi tautosaka, tautodaile, amatais, architektūra ir kt.	Nusako savo kilmę, tarmę, nurodo, kur yra gimęs, kuo jam brangi gimtinė, Tėvynė, pasako, kodėl patinka, kad gimė ir gyvena Lietuvoje. Atpažįsta pagrindinius valstybės simbolius: vėliavą, herbą, himną. Įvardija lietuvių kalbą kaip tautos skiriamąjį bruožą, nusako jos unikalumą ir vertę.	Vaikai skatinami dalytis nuomonėmis, kuo ypatinga Lietuvos gamta, kodėl jiems patinka gyventi Lietuvoje. Klausomos ir dainuojamos liaudies dainos, giesmės, sutartinės, skaitomos, pasakojamos ir vaidinamos lietuvių pasakos, menamos mįslės. Su vaikais lankomasi vietose, kuriose galima susipažinti su amatininkų dirbiniais, tautodailės kūriniais, architektūra. Vaikams sudaromos galimybės aktyviai dalyvauti edukacinėse programose (pvz., duonos kepimo, juostų audimo, krepšių pynimo ir kt.). Su valstybės simboliais, jos istorija, kalba, tarmėmis, tautos papročiais, tradicijomis vaikai susipažįsta stebėdami, analizuodami,

			kalbėdamiesi, dalyvaudami valstybinėse šventėse, amatų dienose, etnokultūriniuose renginiuose, kultūriniuose projektuose ugdymo įstaigoje ir pan.
Domėtis ir gerbti kitas kultūras	Domisi įvairiomis Lietuvos ir pasaulio tautomis, jų kultūra	Išvardija keletą savos ir kitų kultūrų panašumų ir skirtumų. Nusako, kad įvairių tautų žmonės gali turėti skirtingas tradicijas, papročius, tikėjimą, kalbėtis skirtingomis kalbomis	Vaikai skatinami dalytis savo patirtimi, žiniomis apie kitas šalis, jų gyventojus, papročius; aptarti, kuo panašūs ir kuo skiriasi įvairių tautų papročiai, tradicijos, ko galima pasimokyti iš kitų kultūrų. Rengiami projektai apie kitų šalių papročius, valgius, būstus, drabužius, gretinama su lietuviškais, klausomasi įvairių šalių muzikos, gretinant ją su lietuviškomis melodijomis ir t. t.

1.2. Socialinės kompetencijos turinio dėmenys:

1.2.1. santykis su savimi (savivoka, savivertė ir saviugda). Mano ir kitų jausmai, poreikiai, interesai, pomėgiai. Ką aš jau galiu, moku, sugebu? Noriu mokytis, domiuosi mokykla. Koks elgesys yra tinkamas, o koks netinkamas? Moku susikaupti, esu savarankiškas ir atsakingas. Kiekvieną pradėtą darbą privalau baigti;

1.2.2. santykiai su bendraamžiais. Esame panašūs ir skirtingi. Kaip būti draugu? Mokomės bendrauti ir bendradarbiauti, gražiai sutarti. Mokomės vieni iš kitų;

1.2.3. santykiai su suaugusiais (šeimos nariais, globėjais, mokytojais). Mano šeima, mano grupė, šalia esantys suaugusieji – jų darbai ir rūpesčiai. Ko reikia, kad šeimoje būtų gera? Šeimos, grupės tradicijos, šventės, įvykiai;

1.2.4. santykis su aplinka (gamtinė, socialinė, kultūrinė). Mano namai, kiemas, kaimynai. Vietos, kuriose žaidžiu, ilsiuosi. Rūpinuosi, kad mano aplinka būtų švari, tvarkinga, graži. Myliu savo gimtinę, Tėvynę; didžiuojuosi esąs lietuvis.

2. Sveikatos kompetencija:

2.1. pasiekimai ir ugdymo gairės:

Pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Ugdymo sritis: sveikatos ir sveikos gyvensenos samprata			

Būti sveikam	Laikosi kasdienių gyvenimo įpročių, padedančių saugoti ir stiprinti sveikatą (pvz., pakankamai juda, sveikai maitinasi)	Nusako, iliustruodamas pavyzdžiais iš savo aplinkos, kas stiprina sveikatą, o kas jai kenkia. Pateikia pavyzdžių, ką daro kasdien, kad gerai jaustųsi ir būtų sveikas	Vaikai skatinami analizuoti, diskutuoti, dalytis mintimis, patirtimi apie tai, kas, jų nuomone, daro žmogų stiprų ir sveiką, ką jie daro kasdien, kad būtų stiprūs ir sveiki. Aptariami įvairūs pavyzdžiai iš artimiausios aplinkos, TV, filmų, knygų ir t. t.
2. Ugdymo sritis: psichikos sveikata			
Būti pripažintam ir gerai vertinamam	Save vertina, remdamasis jam reikšmingų suaugusiųjų nuomone	Apibrėžia, papasakoja apie savo stiprybes, gebėjimus	Sukuriamos sąlygos vaikams stebėti, atpažinti ir įvardyti savo stiprybes ir gebėjimus: piešiant savo portretą, klausant ir interpretuojant skaitomų tekstų veikėjų poelgius, vaidinant, žaidžiant, bendraujant, tvarkantis ir pan.
Gerbti savo ir kitą lytį	Elgiasi pagarbiai savo ir kitos lyties atžvilgiu	Apibūdina mergaitės ir berniuko vaidmenis. Pateikia pavyzdžių	Vaikai svarsto, diskutuoja, ką reiškia būti berniuku ar mergaite, aptaria, kuo esame panašūs ir kuo skiriamės. Pasitelkus sektinus literatūros, filmų veikėjų pavyzdžius, vaikams padedama suvokti, kad nors berniukai ir mergaitės turi panašumų ir skirtumų, tačiau kiekvienas jų yra unikalūs ir vertingas. Jei vaikams kyla klausimų apie lytiškumą, apie lyčių skirtumus, suaugusieji (tėvai, priešmokyklinio ugdymo pedagogas) turėtų aiškiai ir paprastai, nesigilindami į anatomijos ar fiziologijos detales, į juos atsakyti – nesiplėtodami ir nekalbėdami apie tai, ko vaikas dar neklausia, kas jam dar nėra aktualu
Pažinti ir išreikšti emocijas ir jausmus	Tinkamai reiškia savo emocijas, nuotaikas, jausmus	Nusako, kad žmonės gali būti ir gerai, ir blogai nusiteikę, išgyventi džiaugsmą, pyktį, liūdesį, gėdą ir kitas emocijas.	Pasitelkiant literatūros, filmų personažus, kasdienes situacijas, žaidimą, vaikams padedama suprasti, kad įvairūs gyvenimo įvykiai sukelia įvairių jausmų ir išgyvenimų. Vaikai skatinami stebėti ir aptarti savo kūno signalus (siekti pajusti, kas vyksta kūne, kai išgyvenamos įvairios

		Pasako, kaip jaučiasi, kas sukėlė jam vieną ar kitą emociją. Pateikia pavyzdžių.	emocijos: džiaugsmas, liūdesys, pyktis ir kt.), imituoti skirtingas emocijas neverbaline (kūno) kalba. Kuriamos įvairios situacijos (inscenizacijos, vaidinimai, improvizacijos), kuriose vaikai eksperimentuoja ir mokosi tinkamai parodyti savo emocijas ir nuotaikas.
Valdyti savo impulsus	Kasdienėje veikloje traukia save, stengiasi susilaikyti nuo impulsyvaus elgesio	Nurodo bent porą sunkumų įveikos būdų (pasitraukti iš situacijos, pasakyti kitam, kaip jaučiasi, giliai pakvėpuoti, padainuoti, pabėgioti ir kt.)	Pasinaudojant realiomis situacijomis ar literatūros, filmų personažų elgesio pavyzdžiais, siekiama ugdyti vaikų savikontrolės įgūdžius: kartu su vaikais aptariami įvairūs (tinkami ir netinkami) sunkumų įveikos būdai, modeliuojant sudėtingas situacijas ir mokantis įveikti galimus sunkumus. Aptariama, diskutuojama, kad nėra gerų ir blogų jausmų, yra tik netinkami jų reiškimo būdai. Kartu su vaikais ieškoma konstruktyvių konkrečios problemos sprendimo būdų (pvz., susitaikyti, nusišypsoti, ištiesti ranką, pradėti žaidimą iš naujo ir pan.)
Susikaupti, atliekant tam tikras užduotis	Tam tikrą laiką geba sutelkti dėmesį į konkrečią veiklą	Paaiškina, kad, norint atsakingai ir kruopščiai atlikti tam tikrą veiklą, reikia susikaupti	Sudaroma galimybė vaikui žaisti, kurti, mąstyti, veikti netrukdomam, leidžiama baigti pradėtą veiklą. Vaikams pasiūloma įdomios, juos įtraukiančios veiklos, žaidimų, taip pat specialių pratimų, ugdančių dėmesio koncentraciją, stiprinančių valią
Nusiraminti ir atsipalaiduoti, patyrus stiprių emocijų	Nusiramina, atsipalaiduoja žaisdamas, judėdamas, vartydamas knygeles, stebėdamas aplinką	Nurodo, kada ir kaip reikia stabtelėti, nusiraminti, pailsėti	Sukuriamos situacijos, pasiūlomi pratimai, skirti atsipalaiduoti (kvėpavimas, mankšta, „vaizduotės kelionė“, muzikos klausymas, piešimas, šokis ir kt.), patyrus stiprių išgyvenimų. Diskutuojama, aiškinamasi ir nusprendžiama, kas ir kodėl geriausiai kiekvienam vaikui padeda atsipalaiduoti, pailsėti, pagerinti savijautą
Būti geranoriškam aplinkiniams, tolerantiškam	Demonstruoja draugiškumo ženklus (šypsena, dalijimasis,	Komentuoja, iliustruodamas pavyzdžiais, koks elgesys yra	Pasitelkiant literatūros, filmų personažus, kasdienės situacijas, atskleidžiama žmonių išvaizdos, būdo, elgesio įvairovė, pabrėžiama,

	pritarimas, palaikymas) ir toleranciją (pakanta kitokiai nuomonei, išvaizdai, žodžiams)	palankus, geranoriškas. Žino būdus (šypsena, gražus žodis, apkabinimas ir t. t.), kaip galima padėti, suteikti džiaugsmo kitiems.	kad kiekvienas turi teisę būti kitoks – unikalus ir nepakartojamas. Vaikai mokosi pastebėti vienas kito stiprybes, pasakyti vienas kitam gražų žodį. Žaidžiami žaidimai, inscenizacijos, kurie skatina toleranciją kitam ir kitokiam, pakantą kitoniškumui. Žaidžiami žaidimai, organizuojama veikla, įtraukianti visus vaikus, siekiama, kad nė vienas vaikas grupėje nesijaustų vienišas ar atstumtas, nebūtų pajuokiamas ar įžeistas, ypač dėl skirtingų gebėjimų, šeimos socialinio statuso, sveikatos, lyties, tautybės, religijos ar rasės skirtumų.
3. Ugdymo sritis: socialinė sveikata			
Puoselėti draugystę	Užmezga ir palaiko draugiškus santykius su kitais (pvz., užkalbina, pakviečia žaisti, dalijasi žaislais, daiktais, prisiderina prie kito, atjaučia ir pan.)	Paašškina, kaip galima susidraugauti ir palaikyti draugystę. Pateikia pavyzdžių	Vaikai skatinami papasakoti apie savo geriausią draugą (tikrą ar išgalvotą), jo pomėgius, savybes, diskutuojama, kaip galima susirasti draugų, ko reikia, kad būtum geras draugas, ką daryti susipykus. Draugystės tema kuriami piešiniai, inscenizacijos, vaidinimai. Aptariami, diskutuojami įvairūs draugystės pavyzdžiai iš vaikų patirties, vaikų literatūros, spektaklių ar filmų. Kuriamas teigiamas grupės mikroklimatas, puoselėjant grupės tradicijas (gimtadienių, valstybinių, kalendorinių švenčių šventimas, Motinos, Tėvo dienų minėjimai ir pan.), ritualus (šilti pasisveikinimai ir atsisveikinimai, „ryto ratas“, „komplimentų žaidimai“ ir t. t.) ir pan. Siekiama ugdyti vaikų tarpusavio palankumą ir draugiškumą, skatinant vaikus žaisti, dirbti, veikti poromis, mažomis grupelėmis, visiems kartu.

			Sudaromos situacijos, žaidžiami žaidimai (pvz., „Taip ir ne“), sudaromos diagramos, kuriami piešiniai, iš kurių vaikai gali sužinoti vieni kitų gimtadienius, pomėgius, draugų tėvų profesijas ir pan.
Vengti smurto ir patyčių bendraujant	Kilus tarpusavio konfliktui, ginčui, esant nuomonių skirtumui, nesutarimams, susitramdo, ieško priimtinių konflikto sprendimo būdų	Komentuoja, kodėl negalima skriausti kito, muštis, stumdytis, tyčiotis, prasivardžiuoti ir t. t. Papasakoja, kaip jaučiasi (pats ar kitas), kai kas nors tyčiojasi.	Skaitomos ir aptariamose pasakos, istorijos, kurių veikėjai patyrė skaudžių išgyvenimų. Su vaikais diskutuojama apie tai, kaip galima tinkamai išreikšti pyktį, išvengti konflikto arba jį taikiai išspręsti, susitaikyti; aiškinamasi, kaip patyčios, smurtas veikia aplinkinius (skaudina, ardo santykius, draugystę, žaloja sveikatą ir pan.). Aptiriamos filmukų, literatūros kūrinių situacijos, atliekamos dramatinės užduotys, žaidimai su lėlėmis ir kt., kurie lavina gebėjimą jausti kitą, įsivaizduoti save kito vietoje (empatijos gebėjimai), po to jos analizuojamos ir daromos išvados.
Būti budriam ir atsargiam, bendraujant su nepažįstamaisiais	Atsispiria nepažįstamų žmonių kvietimui, įkalbinėjimams eiti pasivaikščioti, pasivažinėti, vaišintis, ką nors veikti ir t. t.	Savais žodžiais paaiškina, kodėl be suaugusiųjų žinios negalima išeiti iš kiemo, namų, ugdymo įstaigos teritorijos, bendrauti su nepažįstamaisiais, imti iš jų siūlomų dovanų, gėrimų, saldinių ir pan., važiuoti pasivažinėti	Formuojant iš esmės pozityvų požiūrį į aplinkinius ir pasaulį, vaikai supažindinami su galimomis grėsmėmis, paaiškinama, kad kartais suaugusieji ar vyresni vaikai turi blogų ketinimų ir gali nuskriausti. Panaudojant tinkamas didaktines priemones, modeliuojamos vaiko saugumui ir gyvybei pavojingos situacijos, drauge su vaikais svarstoma, kaip dera, o kaip nedera elgtis vienu ar kitu atveju. Kai kurios situacijos imituojamos, suvaidinamos.

Saugotis seksualinio išnaudojimo ir prievartos	Pasitiki savo pojūčiais, intuicija ir geba pasakyti „ne“ abejonę keliantiems žmonėms, pasitraukia iš grėsmę keliančios situacijos (priešinasi, bėga, atstumia, šaukia ar kt.), kreipiasi pagalbos į patikimą suaugusįjį	Vaikai nusako, kokie galėtų būti tų žmonių ketinimai (geri ar blogi). Atpažįsta tinkamus ir netinkamus prisilietimus, nusako, ką reikia daryti, susidūrus su žmonių sukeliama gėdos, kaltės, pažeminimo ir pan. jausmais, veiksmais ir jų pasiūlymais	Kartu su vaikais aptariamos, nagrinėjamos rizikingos situacijos: suaugęs žmogus žada duoti vaikui saldinių, jei vaikas eis su juo; daug vyresnis vaikas siūlo pažaisti mamą ir tėtį; nepažįstamas žmogus siūlosi pavėžinti automobiliu, kviečia jo namuose pažaisti kompiuterinius žaidimus, pasiūlo pasivašinti ar kt. Su vaikais modeliuojamos situacijos, kaip galima pasipriešinti spaudimui, atsisakyti netinkamų pasiūlymų. Aptariami galimi pavojai internete (pvz., siūlymai susidraugauti, susitikti, pasidalyti nuotraukomis, adresais ir kt.) ir elgesio tokiose situacijose būdai. Vaikai drąsinami kreiptis pagalbos, kai jaučiasi nesaugūs
Atsisipirti netinkamam kitų elgesiui	Taiko bent porą būdų, kaip atsisipirti kitus žeminančiam, netinkamam, įtartinam elgesiui (sudrausmina kitą, prašo suaugusiųjų pagalbos, stengiasi susidraugauti su kitais vaikais)	Atpažįsta ir įvardija situacijas, kurios kelia grėsmę jo saugumui, orumui (pvz., tyčiojimas, gąsdinimas, atstūmimas)	Remiantis vaikų patirtimi, kasdienėmis gyvenimo situacijomis, žiniasklaidos pavyzdžiais, vaikai įtraukiami į diskusijas, skatinami abejoti, kritiškai mąstyti, išsakyti ir pagrįsti savo nuomonę, kelti įvairias prielaidas apie pavojingas, grėsmingas jo saugumui ar orumui situacijas ir jas aptarti. Kartu su vaikais ieškoma būdų, kaip reikia rasti išeitį iš grėsmę keliančios situacijos (pasitraukti, prašyti suaugusiųjų pagalbos, sudrausminti, sugėdinti blogai besielgiantįjį, stengtis parodyti draugiškumą kitiems, susidraugauti ir pan.)
Būti budriam ir atsargiam savo aplinkoje	Neliečia nepažįstamų, įtartinų jo aplinkoje esančių daiktų, medžiagų	Nurodo, kad negalima liesti vaistų, uostyti, ragauti nežinomų skysčių ir kitų medžiagų	Panaudojant gerai žinomas pasakas („Katinėlis ir gaidelis“, „Raudonkepuraitė“ ir t. t.), tinkamas didaktines priemones (lėlių namus, pačių sukurtus „namus“, lėles), modeliuojamos vaiko saugumui ir gyvybei pavojingos situacijos, drauge su vaikais aptariama, kaip vienu ar kitu atveju reikia elgtis ir kodėl (nepažįstamam asmeniui neatidaryti

			durų, neduoti rakto, nenešti iš namų gėrybių ir pan.)
	Suaugusiųjų prižiūrimas ar savarankiškai saugiai naudojasi elektros įranga, buitinais prietaisais ir įrankiais	Paaiškina, kodėl be suaugusiųjų leidimo negalima naudoti elektrinių ir dujinių prietaisų, žaisti su aštriais daiktais, degtukais ir kt.	Pasitelkiant tėvus, mokomasi naudotis namuose ir grupėje esančia buitine įranga ir prietaisais
	Atsargiai elgiasi gatvėje, kelyje; moka tinkamai elgtis jam įprastose eismo situacijose	Komentuoja, kaip reikia elgtis gatvėje, kelyje	Saugaus elgesio gatvėje, kelyje mokomasi realiose situacijose: užsisegti atšvaitus, apsirengti liemenę, pereiti gatvę reguliuojamoje ir nereguliuojamoje sankryžoje, kertant gatvę, pažiūrėti į abi puses, ar nėra atvažiuojančių mašinų, eiti kairiuoju kelkraščiu, automobilyje užsisegti saugos diržus ir t. t. Įsitikinama eksperimentuojant, kaip tamsoje atsispindi šviesos paliešti atšvaitai, koks visai nematomas tamsoje būna žmogus, apsirengęs tamsiais drabužiais, ypač su gobtuvu, ir t. t. Taip pat naudojami įvairūs paveikslėliai, knygų iliustracijos, filmukai, vaizduojantys rizikingą elgesį su vaikais aptariami galimi pavojai
Ištikus nelaimei, ieškoti pagalbos	Kreipiasi pagalbos į suaugusiuosius, kuriais pasitiki	Paaiškina, kad, ištikus bėdai ar nelaimei, gali padėti artimieji, pažįstami ir kai kurių įstaigų (gydymo, policijos ir kt.) tarnautojai. Žino savo namų, darželio adresus, mamos, tėčio, skubios pagalbos telefono numerį 112.	Aptariamos įvairios vaikų gyvenimo situacijos, susijusios su pavojumi sveikatai ar gyvybei, ir tuo metu kylantys jausmai: išgąstis, baimė, panika, bejėgiškumas. Drauge su vaikais išsiaiškinama, į ką, kur ir kada reikia kreiptis pagalbos. Mokomasi praktiškai prisistatyti, pasakyti, kas atsitiko, nurodyti adresą, vietą ir t. t. Aptariama, kaip svarbu yra rūpintis vieniems kitais ir padėti, ištikus nelaimei (kilus gaisrui, įlūžus ant ledo, įkritus į vandens telkinį, nukritus nuo kopėčių, persikaitinus saulėje ir t. t.).
4. Ugdymo sritis: fizinė sveikata			

4.1. Fizinis aktyvumas			
Judėti ir patirti judėjimo džiaugsmą	Spontaniškai juda, žaidžia, atlieka jam patinkančius pratimus: eina, bėga, šokinėja, juda, keisdamas kryptį, tempą, greitį; žaidžia komandinius žaidimus; meta, pagauna, spiria, atmuša kamuolį; išlaiko pusiausvyrą; 4.1.2. Atlieka smulkiosios motorikos judesius	Nurodo, kad judrūs žaidimai, pratimai, mankšta padeda jaustis žvaliam ir stipriam. Pasako, kur (namie, kieme, gamtoje, sporto salėje, stadione) ir kaip galima judėti kasdien.	Sudaromos sąlygos tenkinti prigimtinių vaiko poreikį judėti, patirti judėjimo džiaugsmą: palaikomas natūralus, spontaniškas judėjimas įvairioje aplinkoje ir įvairiose situacijose (patalpoje ir lauke, įvairiomis oro sąlygomis ir t. t.). Vaikai žaidžia jiems patinkančius judriuosius komandinius žaidimus – „Kvadratą“, krepšinį, futbolą, dalyvauja estafetėse ir pan. Vaikai drąsinami bėgioti, laiptuoti, šokinėti, ropoti, ridentis, šliaužti, kyboti, prisitraukinėti, suktis, verstis, siūbuoti, suptis, čiuožti, slysti, spyruokliuoti, linguoti, stumti, traukti, mesti, ridenti, mušti, spirti, atmušti ir t. t. Vaikai skatinami kurti naujus judesius ir jų junginius, judesiais, garsais, mimika imituoti ir mėgdžioti gyvūnų judesius, jų elgseną, improvizuoti. Vaikai lavina kūno koordinaciją, atlikdami pusiausvyros pratimus. Išnaudojant turimą aplinką, erdvę, priemones, organizuojamas tikslingas vaikų fizinių ypatybių – greitumo, vikrumo, lankstumo, koordinacijos, jėgos, ištvermės – lavinimas; tikslingai sukuriamą fizinį aktyvumą stimuliuojanti aplinka ir situacijos, kuriose vaikai norėtų išbandyti ir tyrinėti judesius ir veiksmus, kurti ir žaisti įvairius žaidimus. Smulkiosios motorikos judesiai lavinami piešiant, rašant, dėlioiant dėliones, karpant, lipdant, konstruojant, mezgant, pinant, siuvant, rišant kaspinus, raištelius ir t.t. Į fizinę veiklą įtraukiami visi vaikai (pagal jų išgales), siekiama,

			kad jiems būtų linksma ir gera judėti drauge. Žaidžiami komandiniai žaidimai, mokomasi laimėti ir pralaimėti, skatinamas kilnus elgesys rungtyniaujant, puoselejamoms garbingos olimpinės idėjos.
Turėti taisyklingą laikyseną	Padedamas suaugusiųjų, stengiasi taisyklingai sėdėti, stovėti, gulėti, judėti	Komentuoja, kaip reikia taisyklingai sėdėti, stovėti, gulėti	Vaikai skatinami pajusti grakščių judesių, kūno valdymo malonumą. Atkreipiamas vaikų dėmesys į jų kūno padėtį stovint, sėdint, einant, atliekant fizinius pratimus; pastiprinamos vaikų pastangos vaikščioti grakščiai, sėdėti nesikūprinant, stovėti pasitempus.
Būti atsargiam žaidžiant, judant	Judėdamas (važiuodamas dviračiu, riedlente, pačiūžomis ir t. t.) stengiasi būti atsargus, atsakingai naudojami reikiamomis apsaugos priemonėmis	Argumentuoja, kodėl žaidžiant, aktyviai judant reikia būti atsargiam, elgtis saugiai	Vaikai skatinami būti budrūs, atsargūs ir atsakingi judėdami (žaisdami judriuosius žaidimus, mankštindamiesi, važiuodami dviračiu, paspirtuku ir t. t.). Palaikoma spontaniška ir organizuojama tikslinga fizinė vaikų veikla, rūpinamasi, kad aplinka būtų kuo saugesnė vaiko judėjimo poreikiams tenkinti. Vaiko savisaugos ir atsakomybės už savo saugumą jausmas stiprinamas, sudarant sąlygas judėti įvairiais būdais, skirtingu tempu, išbandant savo fizines galias.
4.2. Sveika mityba			
Domėtis sveika mityba, norėti valgyti sveikai	Valgo įvairių, šviežių, vertingą maistą – daržoves, vaisius, grūdų, pieno, žuvies, mėsos ir kt. produktus. Geba atsirinkti, kuris maistas yra vertingas, naudingas, o kurio reikėtų atsisakyti	Nurodo, kad maistas reikalingas augti ir būti sveikam. Pateikia kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kurių vartojimą reikėtų riboti.	Stebėdami suaugusiųjų mitybos įpročius, TV, knygų personažų elgesį ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo padedami, vaikai nagrinėja ir daro išvadą, kaip maitintis yra sveika, o kaip ne. Vaikai pasakoja, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, aptaria valgiaraštį, sudarinėja diagramas apie mėgstamus maisto produktus ir t. t. Vaikai skatinami diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi augti, būti sveikiems,

			stipriems ir gerai jaustis. Su vaikais kalbama, kokių vitaminų turi įvairios daržovės, vaisiai. Priešmokyklinio ugdymo pedagogo padedami, spaudžia sultis, gamina salotas, augina ir vartoja prieskonines žoleles, daržoves ir kt.
Gerti vandenį	Geria pakankamai vandens	Paašškina, jog vanduo reikalingas, kad gerai jaustumėmės ir būtume sveiki. Pateikia gėrimų, kuriuos vartoti sveika ir kuriuos reikia vartoti saikingai, pavyzdžių	Vaikai skatinami įsiklausyti į savo kūno poreikius (troškulį, alkį, sotumo jausmą) ir į juos tinkamai reaguoti: ištroškus – gerti vandenį, išalkus – rinktis maisto produktus, patiekalus, turinčius maistinės ir energinės vertės, o ne beverčius ar net kenksmingus sveikatai (energinčius, saldžiuosius gėrimus, greitojo maisto patiekalus, traškučius, guminukus ir t. t.). Grupėje ar kitoje patalpoje, kurioje vyksta ugdymas, visą laiką turėtų geriamo vandens, kurio panorėjęs vaikas galėtų atsigerti pats
Valgyti išalkus, jausti saiką valgant	Atpažįsta ir įvardija, kada yra alkanas, o kada sotus	Pasako, kad išalkus reikia pavalgyti, valgant – neskubėti, gerai sukramtyti maistą, valgyti ramioje, gražioje aplinkoje	Įtraukiant šeimą, ugdymo įstaigas, vietas bendruomenes, organizuojamos įvairios popietės, šventės, viktorinos, supažindinančios su lietuvių ir kitų tautų mitybos tradicijomis, propaguojančios sveiką mitybą
4.3. Veikla ir poilsis			
Pavargus pailsėti, laikytis miego ir veiklos ritmo	Kai yra pavargęs, eina pailsėti. Laikosi miego ir veiklos ritmo, padedamas suaugusiųjų	Nurodo, kad miegas, poilsis reikalingi, norint gerai jaustis ir būti sveikam. Išvardija bent kelis būdus, padedančius atsipalaiduoti, pailsėti (pvz., pabūti tyloje, pasivaikščioti, pasiklausyti ramios muzikos, pamiegoti).	Vaikai skatinami įsiklausyti į savo kūno pojūčius (nuovargį, mieguistumą, akių perštėjimą ir kt.) ir juos įvardyti. Kartu su vaikais aptariama, kaip elgtis, pajutus nuovargį, mieguistumą, silpnumą, skausmą. Vaikai dalijasi patirtimi, ką jie paprastai daro pavargę, kas padeda jiems pailsėti. Vaikai skatinami įvardyti, kaip jie jaučiasi pailsėję – pamiegoję, pasivaikščioję, pabuvę gryname ore ir pan. Kartu su vaikais nagrinėjama ir aptariama miego, aktyvaus poilsio, atsipalaidavimo reikšmė augimui, vystymuisi, gerai savijautai ir sveikatai.

			Tėvų padedamas ar savarankiškai kiekvienas vaikas pavaizduoja savo dienotvarkę (laiką, skirtą miegoti, valgyti, įvairiai veiklai ir t. t.) lentelėmis, diagramomis, scheminiais piešiniais; dienotvarkės gretinamos, ieškoma panašumų ir skirtumų, diskutuojama dėl kiekvieno sveikatai palankiausio paros ritmo. Patariamai ir padedami suaugusiojo, vaikai susidaro sau tinkamiausią paros veiklos ir poilsio planą, aptaria jį, argumentuoja, kodėl jis geras. Susidarę dienotvarkę, stengiasi jos laikytis.
Nepiktnaudžiauti kompiuteriu ir TV	Riboja kompiuteriui ir TV skiriamą laiką	Nusako, kad ilgas sėdėjimas prie kompiuterio ir (ar) televizoriaus žmogų vargina, daro jį irzlų, piktą, kenkia akims, klausai, stuburui	Kartu su vaikais aptariama ilgo sėdėjimo prie kompiuterio, televizoriaus žala. Vaikai mokosi įvairių pratimų, skirtų akims, pavargusiems kūno raumenims pailsinti. Pastiprinami spontaniški vaikų bandymai pailsėti, naudoti atsipalaidavimo pratimus
	Saugo klausą ir vengia triukšmo	Komentuoja, kodėl reikia saugoti klausą, riboti TV ar kompiuterio skleidžiamą garsą	Aptariama pernelyg garsios muzikos, triukšmo žala vaiko sveikatai. Vaikai eksperimentuoja ir bando įsiklausyti į kūno signalus, kuriuos sukelia įvairaus stiprumo garsai ar tylą
Susidūrus su sunkumais, kreiptis pagalbos	Kai pasijunta blogai, pasako apie tai suaugusiems	Nusako, kad, pasijutus blogai, būtina apie tai pranešti suaugusiems	Vaikai drąsinami pasakyti, kai pasijunta blogai, pavargsta, kai ką nors skauda. Inicijuojamos, inscenizuojamos situacijos, kurių metu vaikai praktiškai išbando, į ką kreiptųsi, ką sakytų, iškilus sunkumams (pvz., skauda pilvą, galvą, pajunta nuovargį)
4.4. Asmens ir aplinkos švara			
Rūpintis asmens ir aplinkos švara ir tvarka	Padedamas suaugusiųjų ar savarankiškai prausiasi, šukuojasi, valosi dantis, plaunasi rankas (prieš valgį, pasinaudojęs	Paaiškina, kaip ir kodėl reikia praustis, trinkti galvą, valyti dantis, plauti rankas	Vaikai skatinami įsiklausyti į savo kūno pojūčius ir pajauti skirtumą tarp švarių ir nešvarių rankų, išvalytų ir nevalytų dantų, ištrinktų ir neištrinktų plaukų, švarių ir nešvarių drabužių, patalynės, batų. Organizuojami „švarių, kvepiančių rankyčių“, „švarių dantukų, gaivios

	tualetu, išsipurvinęs)		burnytės“ ir pan. užsiėmimai. Vaikai dalijasi savo pojūčiais, išgyvenimais. Vaikai raginami laikytis grupėje priimtų susitarimų, taisyklių (pvz., prieš valgį nusiplauti rankas, po miego susišukuoti plaukus), siekiant lavinti vaikų higienos įgūdžius.
	Stengiasi, kad drabužiai ir avalynė būtų švarūs ir tvarkingi	Paaiškina, kad švari ir tvarkinga apranga yra maloni ir sau, ir kitiems	Pasitelkiant literatūros, filmų, komiksų personažus, diskutuojama, aiškinamasi, kuo patrauklesnis kitiems ir sau yra švarus ir tvarkingas žmogus. Vaikai mokosi prižiūrėti drabužius ir avalynę (pasidžiauti sušlapus, tvarkingai susilankstyti, nusivalyti batus).
	Patiriamas suaugusiųjų ar savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal orą	Argumentuoja, kodėl svarbu apsirengti ir apsiauti pagal oro sąlygas	Vaikai aiškinasi, kokia apranga ir avalynė kokiam orui skirta, kad tinkamai rengdamiesi ir avėdami geriau jaučiasi (nesukaista, nesusūla, nesuslampa), laisviau elgiasi (gali braidyti po balas, pusnis, bėgioti, čiuožinėti) ir išvengia ligų
Rūpintis aplinkos švara ir tvarka	Padedamas suaugusiųjų ar savarankiškai susitvarko savo buvimo vietą	Komentuoja, kodėl svarbu tvarkyti savo kambarį (kampelį), žaidimų, miego, valgio vietas ar kitą buvimo aplinką	Vaikai pratinami savarankiškai, niekieno neraginami susitvarkyti savo veiklos, žaidimų vietas, grupės kambarį. Pastiprinamas vaikų elgesys (vaikai pagiriami, paskatinami), kai jie susitvarko žaidimų ar kitos veiklos vietą, sudeda į vietą žaislus, darbo priemones ir pan. Palaikomos ir įgyvendinamos vaikų iniciatyvos, susitarimai, įsipareigojimai ir sumanymai, rūšiuojant šiukšles (pvz., įrengiamos dėžės atliekoms rūšiuoti), tvarkant, puoselėjant, puošiant grupės, ugdymo įstaigos aplinką, skatinamas vaikų aktyvumas kuriant ir siūlant naujas idėjas.

2.2. Sveikatos kompetencijos turinio dėmenys:

2.2.1. sveikatos ir sveikos gyvensenos samprata. Kas padeda būti stipriam ir sveikam? Kaip jaučiamės, kai esame sveiki?;

2.2.2. psichikos sveikata. Savybės, kurios man patinka. Visos emocijos yra svarbios ir reikalingos (džiaugsmas, pyktis, baimė, liūdesys ir t. t.). Kaip galima suteikti džiaugsmo sau ir kitiems? Norint ką nors nuveikti, svarbu susikaupti. Kodėl pavargus reikia pailsėti? Koks elgesys yra geras, draugiškas?;

2.2.3. socialinė sveikata. Kaip galima susidraugauti ir palaikyti draugystę? Kuo panašūs ir kuo skiriasi berniukai ir mergaitės? Kodėl negalima muštis, pravardžiuoti, tyčiotis? Kodėl reikia būti budriam ir atsargiam, bendraujant su nepažįstamaisiais? Su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai. Su buitinais ir elektriniais prietaisais, degtukais, aštriais daiktais ir t. t. reikia būti atsargiems. Kaip dera elgtis gatvėje, kelyje? Ištikus nelaimei, reikia nebijoti kreiptis pagalbos;

2.2.4. fizinė sveikata:

2.2.4.1. fizinis aktyvumas. Kokie judrūs žaidimai, pratimai man patinka? Kaip ir kur galiu judėti kiekvieną dieną? Kaip reikia taisyklingai stovėti, sėdėti, judėti? Kodėl, žaidžiant, aktyviai judant, reikia būti atsargiam, saugiai elgtis?;

2.2.4.2. sveika mityba. Kodėl reikia valgyti? Sveiki ir nesveiki maisto produktai ir gėrimai. Kaip dera valgyti? Kodėl reikia gerti vandenį, valgyti įvairų maistą ir t. t.?

2.2.4.3. veikla ir poilsis. Kam reikalingas miegas ir poilsis? Kodėl reikia riboti laiką, praleidžiamą prie kompiuterio ir (ar) televizoriaus? Kodėl reikia saugoti regą ir klausą? Kodėl, pasijutus blogai, reikia kreiptis pagalbos?;

2.2.4.4. asmens ir aplinkos švara. Kodėl reikia būti švariui ir tvarkingam (praustis, valytis dantis, plautis rankas, prižiūrėti aprangą)? Kodėl svarbu apsirengti ir apsiauti pagal orą? Kodėl malonu būti švariui ir tvarkingam? Kodėl gera būti ir žaisti tvarkingoje aplinkoje?

3. Pažinimo kompetencija:

3.1. pasiekimai ir ugdymo gairės:

Pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Ugdymo sritis: domėjimasis, smalsumas			
Pažinti savo gyvenamąją aplinką ir jos žmones	Stebi, klausinėja apie gimtojo miesto, miestelio, kaimo žmones, jų gyvenimą, darbus, kūrybą	Pasakoja apie jam reikšmingus žmones (savo senelius, gyvenamosios vietovės mokslininkus, menininkus, senolius, meistrus, tautodailininkus, ūkininkus, verslininkus ir t. t.), jų darbus, kūrybą	Organizuojamos išvykos, ekskursijos po gyvenamosios vietos apylinkes; susitikimai su žmonėmis, galinčiais pasidalyti su vaikais savo gyvenimiška patirtimi. Vaikai skatinami klausti, ieškoti informacijos ir dalytis patirtimi apie savo pažįstamus žmones, jų užsiėmimus, veiklą, kūrybinius darbus

Pažinti, saugoti, gerbti ir puoselėti gyvą gamtą	Stebi, klausinėja apie pievos, miško, vandens telkinių augalus, gyvūnus, jų gyvenimą	Nusako, ką išgyvena, būdamas miške, pievoje, prie ežero, upės, jūros. Apibūdina, kas yra kalnas, miškas, pieva, upė, ežeras, jūra. Paašškina, kuo jam ypatingas koks nors augalas, gyvūnas. Išvardija, kokius augalus, gyvūnus pažįsta.	Organizuojamos išvykos, ekskursijos po gyvenamosios vietos apylinkes, skirtos jai pažinti, stebėti ir tyrinėti (daryti prielaidas, jas tikrinti, atlikti bandymus). Vaikams sudaromos galimybės žiūrėti ir aptarinėti (gretinti, lyginti, analizuoti) įvairius paveikslėlius, filmus, nuotraukas, knygas, kuriose vaizduojami įvairūs gamtos objektai (kalnai, jūros ir pan.). Vaikai mokosi planuoti ir atlikti elementarius gamtos stebėjimus, paprastus tyrimus, bandymus. Esant galimybei, naudojamosi ekologiniais takais, organizuojamos išvykos į regioninius parkus, draustinius. Vaikams sudaroma galimybė klausytis gamtos garsų, užusti kvapus, mėgautis spalvomis, klausytis pasakojimų apie gamtą.
	Domisi ir savarankiškai ar suaugusiųjų padedamas augina augalus, rūpinasi naminių gyvūnais	Pasakoja apie savo turimą (ar norimą turėti) augalą ar gyvūną, kaip jais rūpinasi. Komentuoja, kaip jie atrodo, kur auga ar gyvena, kaip jis prižiūrimas ar maitinamas.	Stebi ir tyrinėja savo turimų kambarinių augalų, augintinių ar ūkyje auginamų gyvulių, paukščių poreikius, jų gyvenimo būdą, įpročius, kelia hipotezes ir jas nagrinėja, daro išvadas. Grupėje auginami įvairūs augalai, jais rūpinamasi, stebimas jų gyvenimo ciklas nuo sėjos iki žydėjimo. Tėvų (globėjų) padedamas ar savarankiškai rūpinasi mažuoju namų augintiniu.
Pažinti negyvosios gamtos reiškinius	Domisi atmosferos, metų laikų kaitos, medžiagų kitimo ir kt. reiškiniais	Nurodo ir argumentuoja, kokie tyrinėti gamtos reiškiniai jį sužavėjo ir kodėl. Komentuoja, kodėl įdomu stebėti gamtoje vykstančius reiškinius – metų laikų kaitą, orų permainas	Palaikomas ir pastiprinamas spontaniškas vaikų noras stebėti ir interpretuoti (pasakoti, piešti, lipdyti, išreikšti judesiais, garsais ir kt.) pokyčius, vykstančius gamtoje, keičiantis metų laikams, orams. Vaikai tyrinėja ir eksperimentuoja (maišo, tirpina, perdirba ir pan.) su įvairiomis medžiagomis (vandeniu, smėliu, moliu, sniegu ir kt.)

Pažinti artimiausios aplinkos daiktus	Domisi artimiausios aplinkos daiktais (įrankiais, prietaisais, statiniais ir t. t.)	Pasako, kam skirti įvairūs aplinkos daiktai (namų apyvokos reikmenys, daiktai, prietaisai), argumentuoja, kodėl reikia atsargiai ir saugiai su jais elgtis	Vaikai aiškinasi praktiškai (plakikliu gamindami kokteilius, smulkintuvu darydami salotas, lygintuvu lygindami lėlių drabužėlius ir t. t.) įprastų buitinių prietaisų veikimą ir saugų naudojimąsi jais. Sudaroma galimybė vaikams tyrinėti ir manipuliuoti tikrais (ne žaisliniais) įrankiais, prietaisais (plaktuku, pjūkle, telefonu, lygintuvu ir pan.). Ardydami, sukonstruodami iš naujo, perkonstruodami, pritaikydami kitoms reikmėms ir pan. senus nenaudojamus ar sugedusius buitinius prietaisus ar įrangą, vaikai susipažįsta su daiktų konstrukcija ir jų funkcijomis. Vaikai skatinami dalytis savo asmeniniais pomėgiais, pvz., pristatyti pašto ženklų, automobilių modelių, miniatiūrinių žaislinių gyvūnų kolekciją ar pan.
Pažinti žmogaus sukurtas kultūros ir meno vertybes, pačiam kurti	Domisi, klausinėja, tyrinėja savo gyvenamosios vietos ir iš patirties bei įvairių informacijos šaltinių pažintus istorijos, kultūros, meno objektus	Papasakoja apie patirtus išgyvenimus, įspūdžius, lankantis istorinėse vietose, muziejuose, kultūros objektuose ir t. t. Komentuoja, kodėl jam įdomu (ar neįdomu) lankyti savo gyvenamosios vietos įžymybes	Organizuojamos išvykos, ekskursijos po gyvenamosios vietos apylinkes, skirtos istorijos, kultūros, meno objektams stebėti, tyrinėti, suprasti jų reikšmę ir prasmę, įsigilinti į juos kūrusiųjų jausmus ir mintis. Sudaroma galimybė klausytis pasakojimų apie kultūros objektus, juos fotografuoti, filmuoti, piešti, modeliuoti, kurti inscenizacijas, dalytis įspūdžiais ir mintimis, išsakyti savo vertinimus. Suaugusiųjų padedami, vaikai randa informacijos šaltinius tenkinti savo interesams – sužinoti apie jiems nežinomus daiktus, reiškinius, objektus, įvykius (pvz., dinosaurus, dangaus kūnus, tornadus ir pan.).
	Po išvykos, ekskursijos pavaizduoja tai, ką matė, pristato tai grupei	Paaiškina, kaip galima pristatyti (parodyti) kitiems, ką matė išvykoje	Sudaroma galimybė vaikams pristatyti patirtus įspūdžius įvairiomis jų sugalvotomis formomis: bendru piešiniu, koliažu, atviruku, knygele, lipdiniu, nuotraukomis ir kt.

		ekskursijoje, kelionėje	
2. Ugdymo sritis: tyrinėjimas, informacijos rinkimas			
Informacijos paieškai naudoti įvairius būdus ir priemones	Įvairiais būdais (jutimais, bandymais, mąstymu, eksperimentais) tyrinėja aplinką, renka rūpimą informaciją	Paaishkina ir iliustruoja pavyzdžiais, kad daiktus, reiškinius galima pažinti visais pojūčiais: žiūrint, liečiant, užuodžiant, ragaujant, klausantis, taip pat matuojant, apmąstant, atliekant bandymus	Ugdymo ir ugdymosi aplinkoje užtikrinama gana skirtingų daiktų, žaislų, priemonių, skirtų tyrinėti, eksperimentuoti, įvairovė. Sudaromos galimybės ir skatinama, kad vaikai aplinkos daiktams ir reiškiniams pažinti naudotųsi įvairiais jutimais: juos stebėtų (pavyzdžiui, skruzdėlyną, vandens telkinio gyvenimą), liestų (pavyzdžiui, įvairių paviršių šiurkštumą, švelnumą, temperatūrą ir kt.), uostų (maisto, gėlių, dažų, skysčių ir kt. kvapus), ragautų (uogas, vaisius, patiekalus), klausytųsi (miško, jūros, vėjo ošimo, paukščių balsų, triukšmo ir t. t.), taip pat matuotų, skaičiuotų, svertų, eksperimentuotų, išardytų ir vėl sudėtų, konstruotų, apmąstytų
	Tyrinėja aplinką (gamtą, daiktus, žmones), renka informaciją įvairiais jos rinkimo ir fiksavimo bei matavimo prietaisais	Nurodo, kokie prietaisai geriausiai tinka informacijai apie žmones, gamtą, daiktus, kultūros objektus rinkti ir tyrinėti	Sudaromos galimybės vaikams aiškintis ir išbandyti, kokiais būdais ir priemonėmis galima rinkti informaciją ir daryti išvadas apie žmones (fotokamera, diktofonas, popierius, pieštukas), gamtą (termometras, lupa, mikroskopas, fotokamera ir t. t.), daiktus (liniuotė, laikrodis, svarstyklės, matavimo juostelė), kultūros ir meno objektus (fotokamera, mobilusis telefonas, kompiuteris ir t. t.). Informacijai apie augalus, gyvūnus, jų elgseną rinkti, fiksuoti ir daryti išvadas gali būti naudojami tyrimo lapai, dienoraščiai, herbariumai, aplankai, mobilieji telefonai, kompiuteriai ir pan.
Gamtą tyrinėti atsargiai ir saugiai	Atsargiai ir saugiai tyrinėja gamtą, renka informaciją	Įvardija gamtos stebėjimo priemones ir būdus, paaishkina, kad	Vaikai mokosi tausoti gamtą (mišką, pievą, vandens telkinius): tyčia nelaužyti medžių, krūmų, neardyti

		gamtą tyrinėti reikia atsargiai, jos nežalojant, neniokojant, nurodo, ko reikia saugotis gamtoje	miško paklotės, skruzdėlynų, nebaidyti paukščių, žvėrelių ir kt. Vaikai mokosi, kaip tinkamai nupjauti grybą, nuskinti gėlę, lapą, iškasti su šaknimis žolę herbariumui ir pan. Vaikai, vartydami žinynus, enciklopedijas, naršydami internete, būdami gamtoje, mokosi pažinti nuodingus augalus, grybus, uogas ir aiškinasi, kodėl reikia vengti juos liesti, skinti, ragauti, uostyti.
Rinkti informaciją iš įvairių šaltinių	Ieško informacijos įvairiuose šaltiniuose	Nurodo, kad informacijos apie žmones (daiktus, gamtą) galima ieškoti įvairiuose informacijos šaltiniuose	Vaikai skatinami ieškoti informacijos apie tą patį nagrinėjamą objektą keliuose skirtinguose informacijos šaltiniuose, ją lyginti, gretinti, kritiškai vertinti. Sudaroma galimybė naudotis biblioteka (knygomis, žinynais, enciklopedijomis, žodynais, pažintiniais žurnalais), interneto paieškos sistemomis. Vaikai skatinami klausinėti suaugusiųjų, stebėti, tyrinėti aplinką, žiūrėti dokumentinius filmus, pažintines informacines laidas
3. Ugdymo sritis: informacijos apdorojimas: jutimai, mąstymas, vaizduotė			
Pažinti aplinkos daiktus, reiškinius, patirti pažinimo džiaugsmą ir savo atradimais dalytis su kitais	Skiria ir pavadina spalvas, formas, garsus, nusako daiktų dydį, erdvinę padėtį	Atpažįsta pagrindines spektro spalvas, pagrindines geometrines formas (apskritimas, kvadratas, trikampis, stačiakampis), garsus (gamtos, muzikos, technikos), nusako daiktų dydį (didesnis, mažesnis, aukštesnis, žemesnis), erdvinę padėtį (aukštai,	Atkreipiamas vaikų dėmesys, kad aplinką galima pažinti įvairiais būdais: jutimais, suvokimu, mąstymu, vaizduote. Vaikai stebi, aiškinasi, nagrinėja aplinkoje esančių daiktų spalvas, formas, dydžius, erdvinį išsidėstymą ir pan., klausosi ir aptarinėja girdimus garsus, jų savybes. Išnaudojamos visos pažinimo veiklos parankios situacijos – grupėje, kieme, išvykoje į gamtą, miestą, muziejus, parodas, koncertus ir t. t. Sudaromos galimybės rasti formų aplinkoje (grupėje ir lauke), ieškoti tų formų panašumų ir skirtumų. Vaikai skatinami vartoti atitinkamą žodyną ir sąvokas, nusakančias daiktų ir

		žemai, kairėje, dešinėje ir t. t.)	reiškinių savybes. Kuriamos įvairių geometrinių formų kompozicijos, panaudojant įvairias grupėje turimas medžiagas – kartoną, popierių, plastiką, apskritus dangtelius ir t. t. Vaikai skatinami įvardyti formas ir vartoti jų pavadinimus savo kalboje. Vaikai atlieka įvairias užduotis, pasinaudodami ir specialiomis mokymosi priemonėmis.
Skaičiuoja, matuoja, lygina, sprendžia praktinius sudėties ir atimties uždavinius su daiktais, gali naudoti skaitmenis, sutartinius ženklus	Skaičiuoja iki dvidešimties, atskaičiuoja nuo dešimties, lygina, operuodamas daiktais, atlieka sudėties ir atimties veiksmus, nurodo, kuo ir kaip galima išmatuoti daiktų dydį, atpažįsta kai kuriuos skaitmenis, sutartinius ženklus		Priešmokyklinio ugdymo pedagogas turėtų išnaudoti kasdienes situacijas, kuriose galima būtų skaičiuoti, matuoti, lyginti įvairius realius daiktus. Vaikai naudoja skaičius, kalbėdami apie kiekį, nusakydami seką, lygindami aibes. Galima atlikti matematinius veiksmus su realiais daiktais arba naudotis specialiomis mokymo(si) priemonėmis (pvz., ant atskiro popieriaus lapo užrašomas skaičius, vaikų prašoma surasti tiek tam tikros rūšies objektų, kiek parašyta lape; vaikai pasako, koks skaičius eina po skaičiaus 5). Siekiant vaikams įtvirtinti skaičiaus ar sekos sąvoką, šie veiksmai kartojami daugelį sykių įvairioje aplinkoje ir situacijose (skaičiuojamos savaitės, atostogų ir kt. dienos, valandos, minutės, metų mėnesiai, patiekalai, įrankiai, žaislai ir t. t.). Vaikams sudaromos sąlygos skaičiuoti objektus iki dešimties jų aplinkoje. Skaičiavimas turėtų būti speciali vaikų veikla įvairiose situacijose (pvz., vaikai kalba, diskutuoja apie pinigus, kišenpinigius, jų naudą, taupymą, lygina kainas ir kt.)
Gretina, grupuoja, klasifikuoja daiktus, apibendrina elementarią informaciją, daro išvadas	Nurodo, kuo panašūs ir kuo skiriasi įvairūs daiktai, lygina jų savybes, grupuoja ir klasifikuoja pagal nurodytą požymį,		Išnaudojamos visos kasdienės situacijos, kuriose galima rinkti duomenis, ieškoti atsakymų į kilusius klausimus. Vaikai mokosi gretinti, grupuoti, klasifikuoti įvairius daiktus. Mokosi atlikti logines operacijas su realiais daiktais arba

		keičia grupavimo pagrindą ir t. t.	naudojantis specialiomis mokymo(si) priemonėmis. Vaikai mokosi nustatyti ir lyginti požymius – ilgį, tūrį, masę, laiką, temperatūrą ir kt. Vaikams sudaromos galimybės lyginti, kuo panašūs ir kuo skiriasi atskiri daiktai ar objektai (pvz., vanduo ir ledas, akmuo ir druska)
	Klausosi skaitomų informacinių tekstų, varto iliustruotas knygas ir interpretuoja iliustracijas. Savais žodžiais atpasakoja girdėtą pasakojimą	Atpažįsta skaitomų tekstų žanrą (grožinis ar informacinis). Elementariai nusako, kokia informacija pateikta tekste, savais žodžiais apibūdina tai, ką mato iliustracijose.	Vaikai susipažįsta su informaciniais tekstais, mokosi juos skirti nuo grožinių, apibūdinti. Vaikai skatinami dalytis perskaityto teksto sukeltomis mintimis, savo įžvalgomis, savaip atpasakoti, perkurti, interpretuoti tekstą. Sudaromos sąlygos įvairiai vaikų veiklai – deklamuoti, pasakoti, vaidinti, imituoti, vartyti, kurti knygas, naudotis interaktyviaja lenta ir kt. Drąsinami vartoti naujus žodžius, pasakoti pagal paveikslėlį. Vaikai skatinami pagrįsti, argumentuoti, paaiškinti aplinkos reiškinius, vadovautis savo logika, palaikomos jų iniciatyvos fantazuoti, svajoti ir savaip interpretuoti, perkurti aplinkoje vykstančius reiškinius, procesus.
Skirti tikrovę nuo prasimanymo	Nagrinėja realius faktus, sieja juos priežasties ir pasekmės ryšiais. Atpažįsta ir nurodo realius ir įsivaizduojamus, sufantazuotus dalykus	Įvardija mintyse kylančius vaizdus ir vaizdinius. Savo fantazijas išreiškia žodžiais, piešiniais, kūno judesiais ar kt.	Vaikai skatinami paaiškinti, argumentuoti, pagrįsti realius aplinkos reiškinius, nustatyti priežasties ir pasekmės ryšius (jei..., tai...), vadovautis savo patirtimi ir logika. Palaikomos vaikų iniciatyvos fantazuoti, svajoti ir savaip interpretuoti, perkurti aplinkoje vykstančius reiškinius, procesus.

Pažinti aplinkoje vykstančius pokyčius, jų priežastis ir padarinius	Intuityviai ar tiksliai tyrinédamas, atlikdamas įvairius bandymus, pastebi daiktų, medžiagų, augalų pokyčius, įvardija akivaizdų (ar menamą) priežasties ir pasekmės ryšį	Įvardija akivaizdžius aplinkos pokyčius, pasako, kas jo aplinkoje sena ir nauja. Paaiškina (spėja, prognozuoja), kas atsitiks, jeigu, pavyzdžiui, išardysime žaislą, užšaldysime vandenį ar ištirpdysime ledą, sumaišysime įvairias medžiagas ar skirtingų spalvų dažus, palaistysime vystančią gėlę ir t. t.	Išnaudojamos kasdienės situacijos ir (ar) pasitelkiamos specialios mokymosi priemonės, siekiant padėti vaikams suprasti, kad aplinka nuolat keičiasi, pvz., stebi ledo tirpimą patalpoje, vandens virimą ir pan. Vaikai drąsinami pastebėti pokyčius jų aplinkoje ir diskutuoti apie tai (pvz., gyvenamojoje vietovėje pastatytas naujas pastatas). Stebédami, tyrinédami vaikai ieško pokyčių priežasčių, prognozuoja (numato) tolesnę įvykių raidą, galimus padarinius (pvz., kas bus rytoj, po savaitės, po metų; žaidžia prognozavimo gebėjimą lavinančius – šaškių, šachmatų – žaidimus). Vaikai nuolat skatinami kelti hipotezes, prognozuoti galimus įvykių padarinius, siūlant pratimus „kas būtų, jeigu...“ (pavyzdžiui, kas būtų, jeigu nustotų šviesti saulė, kas būtų, jeigu žmonės nemokėtų kalbėti ir pan.). Šitą priežasties ir pasekmės ryšio formulę galima pritaikyti bet kurioms probleminėms situacijoms nagrinėti.
	Tyrinėja ir pažįsta daiktų sąrangą modeliuodamas, konstruodamas, ardydamas, dëliodamas, lipdydamas	Papasakoja, kaip galima išsiaiškinti, iš ko sudaryti, kaip sukonstruoti daiktai: apžiūrinėti, čiupinėti, narstyti, ieškoti, kaip pritaikyti	Vaikams sudaroma galimybė pažinti daiktų sąrangą ardant, modeliuojant, lipdant, konstruojant, perkonstruojant ir t. t. Tam naudojami mechaniniai žaislai, buitiniai reikmenys, natūralios medžiagos, specialios priemonės (konstruktoriai, „Lego“ konstruktoriai, kaladėlės, trinkelės). Vaikai aiškinasi daiktų sąrangą, juos išardydami ir vėl sudédami – tam galima panaudoti visus nebereikalingus daiktus, įrankius, prietaisus, aparatus

	Tyrinėjimų, bandymų duomenis paaishkina, pavaizduoja piešiniais, simboliais, diagramomis, grafikais, schemomis	Papasakoja apie savo tyrinėjimus, pristato, ką sužinojo, išsiaiškino, nusako, ką patiria tyrinėdamas	Pastiprinama spontaniška ir specialiai organizuota vaikų tyrinėjimo veikla, bandymai, eksperimentai, pasinaudojant paprasčiausia (ir buitine) įranga. Vaikai drąsinami smalsauti, norėti sužinoti, skatinami atlikti paprastus bandymus, eksperimentus. Ypač svarbu raginti vaikus mokytis tyrinėti: rinkti duomenis, prognozuoti galimus padarinius, kelti hipotezes, jas eksperimentiškai tikrinti
4. Ugdymo sritis: refleksija, interpretacija, kūrybiškas taikymas			
Apmąstyti tai, kas pažinta	Prisimena, apgalvoja, interpretuoja patirtus įspūdžius	Savais žodžiais papasakoja tai, ką matė, girdėjo, išgyveno, suprato. Nurodo, prognozuoja, kur ir kaip įgytą patirtį panaudos	Vaikai skatinami nuolat reflektuoti (apmąstyti, svarstyti, diskutuoti), kas stebėta, tyrinėta ir patirta. Vaikai savo patirtį išreiškia įvairiomis formomis ir būdais (schemomis, lentelėmis, diagramomis, modeliais, maketais, piešiniais ir kt.). Vaikai savo stebėjimus mokosi pavaizduoti diagramomis, lentelėmis, schemomis: sudaro pomėgių, akių spalvos, mėgstamų spalvų, knygų, sporto šakų, filmukų, patiekalų, automobilių markių ir t. t. diagramas; kuria perskaitytų knygelių, nupieštų piešinių, išmoktų eilėraščių, dainelių ir t. t. grafikus. Statistinę informaciją aptaria, daro išvadas.
Kritiškai vertinti gaunamą informaciją	Apmąsto ir kritiškai vertina iš kelių skirtingų informacijos šaltinių gautą informaciją apie tą patį žmogų, daiktą, reiškinį	Paaishkina, kad turimą informaciją reikia tikrinti – abejojant, klausinėjant, tikslinantis, perklausiant pašnekovo ir t. t.	Vaikai aiškinasi, diskutuoja ir siekia prieiti prie išvados, kad ne visais informacijos šaltiniais galima pasitikėti, todėl būtina ją tikrinti, pasitelkiant kelis skirtingus informacijos šaltinius. Pasiskirstę grupėmis, renka informaciją apie tą patį faktą (pvz., augalą, gyvūną, patiekalą, maisto produktą, maisto gaminį ar pan.) iš įvairių šaltinių. Gautą informaciją pristato grupėje, po to visi drauge aptaria, diskutuoja, daro išvadas

Veikti atsakingai	Ieškodamas atsakymų, sprenddamas problemas, darydamas sprendimus, juos įgyvendindamas, elgiasi atsakingai: taupo gamtos išteklius, rūpinasi aplinkos švara ir t. t.	Paaishkina, kaip reikia elgtis buityje (taupyti vandenį, elektrą, popierių, gamtos gėrybes) ir gamtoje (nešiukšlinti, netriukšmauti, neteršti oro, vandens, dirvožemio)	Vaikai mokosi, kaip reikia sąžiningai ir atsakingai stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti, nekenkiant sau, kitiems ir aplinkai. Vaikai mokosi taupaus gamtos išteklių vartojimo: renka informaciją, sudaro grafikus ir lygina, kiek vandens, elektros, popieriaus, maisto per metus sunaudoja viena šeima, diskutuoja ir visi kartu ieško galimybių sutaupyti gamtos išteklių, sumažinti gamtos taršą.
-------------------	---	---	--

3.2. Pažinimo kompetencijos turinio dėmenys:

3.2.1. domėjimasis, smalsumas. Noriu suprasti, koks esu, ką galiu, kaip sudarytas mano kūnas. Man įdomi aplinka, kurioje gyvenu – žmonės, jų darbai, kūryba. Noriu pažinti, saugoti ir puoselėti gamtą. Man patinka stebėti ir rūpintis mažaisiais augintiniais. Man įdomu tyrinėti gamtos reiškinius ir mane supančius daiktus. Išvykos, ekskursijos, virtualios kelionės – būdas pažinti žmogaus kūrybos vaisius;

3.2.2. tyrinėjimas, informacijos rinkimas. Pažįstu pasaulį visais savo jūtimais, protu, vaizduote. Geriausia aplinką pažinti stebint, tyrinėjant, bandant ir atrandant pačiam. Moku naudotis įvairiais įrankiais ir prietaisais. Ieškau informacijos įvairiuose, skirtinguose šaltiniuose;

3.2.3. informacijos apdorojimas: jūtimai, mąstymas, vaizduotė. Pažindamas aplinką, tyrinėjau spalvas, formas, daiktus, jų padėtį erdvėje. Skaiciuoju, matuoju, lyginu. Gretinu, grupuoju, klasifikuoju daiktus. Apibendrinu informaciją, darau išvadas. Pažįstu gamtos ir žmonių gyvenimą, vartydamas knygas, tyrinėdamas iliustracijas, klausydamasis skaitomų kūrinių. Vaizduotė, fantazija – dar vienas būdas pažinti pasaulį. Stebiu, kaip keičiasi mano aplinka, ieškau pokyčių priežasčių. Man smalsu, iš ko ir kaip padaryti daiktai. Man patinka pačiam modeliuoti, konstruoti, kurti;

3.2.4. refleksija, interpretacija, kūrybiškas taikymas. Stengiuosi prisiminti ir apmąstyti tai, ką patyriau, pamačiau, supratau. Norėdamas pažinti žmones, daiktus, reiškinius, klausinėju, tikslinuosi, tikrinu informaciją. Kur bebūčiau, elgiuosi atsakingai. Saugau gamtą, taupau gamtos išteklius.

4. Komunikavimo kompetencija:

4.1. pasiekimai ir ugdymo gairės:

Pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Ugdymo sritis: kalbos suvokimas ir kalbėjimas			
Išgirsti ir suprasti kitą	Atidžiai klausosi grupės draugų, priešmokyklinio ugdymo	Paaishkina, kad, norint išgirsti ir suprasti, ką sako kitas, reikia būti atidžiam	Kuriamos atidumo, susikaupimo, kalbėjimo po vieną, klausinėjimo situacijos, pvz., „atoriaus kėdė“, savo įspūdžių pasakojimas ir kt. Vaikams siūlomi dėmesio sukaupimo

	pedagogo, grupės svečių ar kitų suaugusiųjų pasakojimų, skaitomų ar pasakojamų tekstų, dalyvauja pokalbiuose, grupės projektuose ir kitoje veikloje	(susikaupti, stengtis žiūrėti pašnekovui į akis)	žaidimai ar pratimai. Vaikams sudaroma galimybė nuolat klausytis sekamų pasakų, sakmių, padavimų, skaitomų grožinės literatūros ir pažintinių tekstų, deklamuojamų eilėraščių, muzikos įrašų, radijo ir TV laidų vaikams; kartu su suaugusiuoju skaitoma periodinė vaikų spauda, vaikai teikia siūlymus veiklai ir ją aptaria
	Girdi ir reaguoja, ką sako kiti vaikai ar suaugusieji (klausia, abejoja, nesutinka, ko nors nesupratęs, kalbėtojo prašo pakartoti ir kt.)	Paašškina, kad, ko nors neišgirdus ar nesupratus, reikia pasitikslinti, paprašyti pakartoti, paašškinti	Inicijuojami pokalbiai su vaikais apie jų kasdienę veiklą, kūrybą, darbelius. Vaikai skatinami ir drąšinami klausinėti kitų vaikų, suaugusiųjų, aktyviai dalyvauti dialoge, pokalbyje, siekiant suprasti kalbėtojo ketinimus, mintį, motyvus, nuomonę ir kt.
	Išklauso ir išgirsta kalbėtoją, supranta, ką jis sako	Apibūdina pagrindinę kalbėtojo mintį	Vaikai drąšinami kalbėtis, diskutuoti, suprasti vienas kitą. Vaikai paskatinami, kai parodo supratę. Pastiprinamos vaikų pastangos, kai jie kantriai ir tolerantiškai siekia suprasti, ką norėjo pasakyti kitas kalbėtojas (vaikas ar suaugusysis) kita tarne, kita kalba, savitu kalbėjimo būdu
Kalbėti taip, kad būtų išgirstas ir suprastas	Reiškia savo mintis, sumanymus, jausmus, nuotaikas, nuomonę	Pasako, ko nori, ką galvoja, kaip jaučiasi ir pan.	Grupėje kuriama saugi atmosfera, kurioje vaikai gali drąsiai dalytis patirtimi, įspūdžiais, sumanymais, jausmais, išsakyti savo nuomonę. Pozityviai vertinamos vaikų pastangos išreikšti save, nepaisant jų daromų kalbos klaidų, savitos kalbėsenos. Pastebimos ir stabdomos kitų vaikų pašaipos ar patyčios dėl vaikų kalbėjimo ypatumų (pvz., šveplavimo, netaisyklingos tarties, tarmės ir pan.)

	Kalbėdamas atsižvelgia į situaciją (vietą, laiką, pašnekovo amžių ir kitas aplinkybes)	Komentuoja, kuo skiriasi kalbėjimas grupėje, išvykoje, svečiuose, teatre, su bendraamžiu ir suaugusiuoju, pažįstamu ir nepažįstamu ir pan.	Sudaromos galimybės vaikams demonstruoti bendravimo ir kalbos kultūros pavyzdžius įvairiomis aplinkybėmis: lankantis bibliotekoje, knygyne, teatre, muziejuje, parodose, spaustuvėje, tėvų darbovietėse, mokykloje; kviečiantis svečius, dalyvaujant šventėse, išvykose į gamtą ir pan. Aptiriamos kalbos kultūros, mandagaus bendravimo normos, taisyklės, kuriamos grupės taisyklės. Modeliuojamos, vaidinamos įvairios situacijos, pvz., kaip paklaustume kelio, kaip paaiškintume, kur eiti, kaip kalbėtis su svečiu, senoliu, ką turėtume pasakyti įvairiomis progomis, pvz., gimtadienio ir pan.
	Kalba, klausantis keliems žmonėms, pakartoja, jei kas ko nors nesuprato, nenukrypsta nuo pagrindinės minties	Paaikšina, kaip reikia kalbėti, kad klausytojai išgirstų ir suprastų, ką nori pasakyti	Sudaromos sąlygos vaikams kalbėti klausytojų grupei: išsakyti savo mintis, išpūdžius, pasidalyti savo patirtimi, pristatyti savo kūrybinį darbą. Vaikai skatinami pasakoti, kas įvyko jų gyvenime, kas jiems rūpi ar patinka, ką sumanė ar patyrė ir kt. Vaikai skatinami būti mažaisiais gidais, mažaisiais žurnalistais ir pan. Vaikų viešojo kalbėjimo įgūdžiai gali būti ugdomi, pasinaudojant scena, mikrofonu. Vaikams, turintiems viešojo kalbėjimo sunkumų, kalbėjimo įgūdžiams lavinti skiriama papildomo dėmesio ir laiko.
Kalbėti drąsiai, tiksliai, aiškiai, išraiškingai	Aiškiai, nuosekliai apibūdina, aiškina, informuoja, pasakoja, svarsto, diskutuoja (apie žaislą, knygą, gamtos reiškinių, savijautą,	Nurodo, ko reikia, kad pasakojimas būtų rišlus, sklandus ir kuo geriau supastas. Žino įvairių sąvokų, žodžių savo minčiai išsakyti, suvokia įvykių seką	Vaikai drąsinami papasakoti, paaiškinti, ką sukūrė, nuveikė; nurodyti, kur yra įvairios ugdymo(si) priemonės (knygos, žaislai, žaidimai); paaiškinti, kokios yra grupės taisyklės, dienotvarkė ir pan. Vaikai nuolat skatinami atpasakoti matytus filmus, spektaklius, skaitytą knygą, kitų papasakotas istorijas, pristatyti ar pakomentuoti žaidimą, piešinį, gamtos reiškinių, savijautą,

	nutikimą, žaidimą, filmą, išvyką ir pan.)		parodą, projektą; kurti orų pranešėjo, TV laidų vedėjo personažus, būti mažaisiais žurnalistais ir kt. Vaikai skatinami grafiškai pavaizduoti mintis (pvz., kurti pasakojimo „žemėlapius“), atsakyti į priešmokyklinio ugdymo pedagogo klausimus, bendradarbiauti – klausinėti vieni kitų, atsakyti į kitų vaikų klausimus, tikslinti vieni kitų pasakojimus. Vaikai skatinami pasakojant laikytis elementaraus plano: pradžia, dėstymas, pabaiga. Žodynui plėsti vaikai naudojami priešmokyklinio ugdymo grupėje, darželyje, mokykloje ar kitoje ugdymo vietoje esančios bibliotekos knygomis, žurnalais, enciklopedijomis, žodynais, taip pat žaidimais kalbai lavinti (loto, dëlionėmis ir kt.), interneto teikiamomis galimybėmis.
	Kalba įtaigiai, išraiškingai, įdomiai, naudoja įvairias intonacijas, pauzes, pabrėžia svarbiausią žodį ar frazę	Paaishkina, iš ko galima suprasti draugų ir kitų žmonių reiškiamas mintis, jausmus, nuotaikas. Supranta, kad įvairus kalbos tempas ir balso stiprumas klausytojui darys skirtingą poveikį. Supranta, kad įvairioms kalbėjimo intencijoms išreikšti galima vartoti atitinkamas kalbėjimo priemones – intonaciją, pauzes, prasminius akcentus ir kt.	Žaidžiami intonacijų, pauzių ir kt. žaidimai (pvz., greitakalbės, paukščių balsų pamėgdžiojimai, muzikiniai rateliai). Įvairių veiklų metu vaikai skatinami eksperimentuoti kūno ir žodine kalba, kalbinę raišką sieti su judesiu, pvz., vaidinti, improvizuoti. Kalbos raiškumas ugdomas, keičiant veido mimiką, balso tembrą, gestikuluojant arba ne, tą patį pasakant greitai ir lėtai, tyliai ir garsiai ir kt. Su vaikais aptariama gestų, mimikos, kalbos tempo, balso stiprumo svarba ir įtaka bendravimui. Vaikai klausosi raiškiai, taisyklingai pedagogo garsiai skaitomų tekstų. Garsiai skaityti vaikams reikia nuolat, visomis tinkamomis progomis.

Bendraujant spręsti problemas, dalytis sumanymais	Išsako savo ir išklauso kitų nuomonę, svarsto ir sprendžia kasdienėse situacijose ar žaidžiant kylančias problemas; tariasi, dalijasi darbais ir aptaria, kaip pavyko juos atlikti	Žino, kad, įvardydamas iškilusią problemą, gali sulaukti pagalbos; žino, kad, norint išspręsti problemas, reikia kalbėtis, aiškintis, tartis	Kasdienėse situacijose pastebimi ir pastiprinami vaikų bandymai tartis, skirstytis darbais, planuojant žaidimus, projektus, bendrą veiklą, vaikai taip pat skatinami, veikloms pasibaigus, aptarti, kaip sekėsi bendrauti ir bendradarbiauti. Vaikai skatinami pastebėti ir įvardyti kylančias problemas (pvz., kai laužomos žaidimo taisyklės, susitarimai ir kt.), išsakyti savo jausmus ir mintis, tartis dėl priimtino sprendimo. Išnaudojamos visos situacijos spręsti problemas, neaiškumus, ginčus kalbant, tariantis, dalijantis savo išgyvenimais. Vaikai skatinami drąsiai išsakyti, dalytis sumanymais, mintimis, nuomonėmis, siūlyti įvairius problemų sprendimo būdus.
Domėtis kalbos galimybėmis, pasitikėti savo galiomis, įgyti daugiau kalbinių gebėjimų, žinių	Skiria aplinkoje girdimus perkeltine prasme vartojamus žodžius, tinkamai juos vartoja. Kuria naujus žodžius, eksperimentuoja, žaidžia kalba. Atpažįsta nežinomo žodžio reikšmę, remdamasis kontekstu ir (ar) savo patirtimi.	Žino ir savais žodžiais paaiškina, kad kiekvienas žodis turi savo reikšmę, kad kai kurie žodžiai turi po kelias reikšmes. Pateikia panašią arba priešingą reikšmę turinčių žodžių pavyzdžių (sinonimų ir antonimų). Suvokia, kad žodžius galima kurti ir perkurti.	Vaikai skatinami iššifruoti žinomų ir naujų žodžių reikšmes, remiantis kontekstu, kalbine nuojauta, savo patirtimi. Organizuojami kalbos žaidimai: sudarinėjami nauji žodžiai, ieškoma panašią ar priešingą reikšmę turinčių žodžių, sprendžiami rebusai, piktogramos, kuriamos mįslės, anekdotai, žaidžiama paradokais, perkeltinėmis prasmėmis, vaikams siūloma paaiškinti arba atspėti žodžių reikšmes (pvz., stalo žaidimas „Alias“). Improvizuojama, žaidžiama perkeltinėmis žodžių ir posakių (pvz., „apsukti galvą“, „iš kailio nertis“, „nosį nukabinti“, „kaip šuniui penkta koja“ ir kt.) prasmėmis. Nagrinėjami daugiau nei vieną reikšmę turintys žodžiai, pvz., galva, kasa ir pan., panašią arba priešingą reikšmę turintys žodžiai, pvz., arklys – žirgas – kuinas, karštas – šaltas, linksmas – liūdnas ar pan.

	Kai kuriems žodžiams pateikia sinonimus ir antonimus.		Naudojamasi žodynais, interaktyviaja lenta, kitomis informacinėmis technologijomis.
	Kalbėdamas pasikliauja kalbine nuojauta, praktiškai taiko gimtosios kalbos dėsnius ir normas (kitakalbiai vaikai lietuvių kalbą vartoja elementariu lygiu)	Išmano elementarias žodžių darybos, jų kaitymo, sakinių sandaros taisykles, taria daugumą gimtosios kalbos garsų	Skatinamos vaikų pastangos kalbėti taisyklingai, kalbos normas perimant intuityviai; kartu siekiama nepažeisti individualaus vaiko kalbėjimo stiliaus, išlaikyti tarmiškumą. Vaikai nuolat skatinami pajusti elementarias žodžių darybos, jų kaitymo, sakinių sandaros taisykles (pvz., vartoja sudėtingesnes kalbos formas – sudėtinius sakinius, tariamąją nuosaką), mokosi tarti visus gimtosios kalbos garsus. Stebimi ir vertinami individualūs vaikų kalbos ypatumai ir pokyčiai, daroma pažanga, prireikus inicijuojamas pedagoginis psichologinis vaiko kalbos įvertinimas, teikiama profesionali logopedo pagalba.
Domėtis savo ir kitomis kalbomis, tarmėmis	Atpažįsta savo gyvenamosios vietos ir (ar) savo šeimos kalbą, tarmę	Įvardija, iš kur kilęs, kokia kalba, tarme kalbama jo gyvenamojoje vietovėje, jo šeimoje	Grupės aplinka turtinama Lietuvos, jos regionų žemėlapiais, su vaikais aiškinamasi, kur kokiomis tarmėmis, kalbomis šnekama; pasikviečiama tarmiškai ar kitomis kalbomis šnekančių svečių. Parenkami įrašai, kuriuos vaikai lygina ir bando nustatyti, kuria tarme kalbama, dainuojama
	Pasakoja apie kitas šalis, jų kalbas. Atpažįsta svetimos kalbos žodžius	Nurodo keletą pavyzdžių, kuriose šalyse kokia kalba kalbama. Moka keletą kitų kalbų žodžių.	Vaikai, naudodamiesi gaubliu, pasaulio žemėlapiais, IKT, aiškinasi, kur kokiomis kalbomis bendraujama. Su vaikais klausomasi įvairių svetimų kalbų įrašų. Galima pasimokyti mandagaus bendravimo frazių (pasisveikinimo, padėkojimo, atsisveikinimo ir pan.) įvairiomis kalbomis (latvių, estų, lenkų, rusų, prancūzų ir kt.). Grupės biblioteka praturtinama kitų kalbų knygomis, vaizdo, garso įrašais

Kalbėti mandagiai, pagarbiai	Laikosi kalbos etiketo: mandagiai pasisveikina, atsisveikina, atsiprašo, mandagiai kreipiasi į bendraamžius ir suaugusiuosius	Moka žodžių, frazių, kurios vartojamos mandagiai bendrauti. Išvardija elementarias kalbos etiketo taisykles	Kalbos etiketo įgūdžiai ugdomi, stebint suaugusiųjų elgesio modelius, aptariant mandagaus elgesio artimoje aplinkoje ar (ir) viešosiose vietose taisykles, žaidžiant, inscenizuojant įvairias vaidybines situacijas, klausantis skaitomų tekstų, vaikams skirtų radijo ir televizijos laidų, bendraujant telefonu, dalijantis įspūdžiais su draugais, suaugusiaisiais. Su vaikais aptariamos pokalbio taisyklės, stengiamasi jų laikytis. Skatinamas mandagus kasdienis vaikų elgesys, bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiaisiais.
Bendravimui naudotis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis	Naudojasi mobiliuoju telefonu ir (ar) kompiuteriu pokalbiams su artimaisiais, draugais, kitoms kultūroms, šalims pažinti	Paaishkina esmines naudojimosi kompiuteriu, mobiliuoju telefonu taisykles, pasako galimus naudojimosi jais pavojus, nusako informacinių ir komunikacinių technologijų svarbą kasdieniame gyvenime	Vaikai dalijasi patirtimi apie informacinių ir komunikacinių technologijų svarbą jų gyvenime, pvz., galimybę susisiekti su draugais, užsienyje gyvenančiais giminaičiais. Suderinus su vaiko šeima, bandoma paskambinti, pabendrauti „Skype“ programa su draugais, užsienyje gyvenančiais giminaičiais. Vaikai skatinami kartu su suaugusiaisiais naršyti internete ir ieškoti informacijos projektams vykdyti, pažinti kitų šalių kultūras (pvz., klausytis kitų šalių kalbos, dainų, stebėti šokius ir pan.).
2. Ugdymo sritis: skaitymo ir rašymo pradmenys			
Išmokti skaityti ir rašyti	Supranta ir paaishkina mokėjimo skaityti ir rašyti privalumus ir teikiamas galimybes	Nusako, ko negalėtų (ar negali) padaryti, nemokėdamas skaityti, rašyti. Savais žodžiais paaishkina, kad įvairūs ženklai yra skirti žmonėms susitarti, susikalbėti, bendrauti	Grupės aplinka nuolat turtinama rašytine informacija, žadinančia vaikų smalsumą skaityti (pvz., kasdien užrašoma nauja mįslė, įdomi mintis ir pan.), knygomis, vaikams skirtais žurnalais, žinytais, enciklopedijomis. Vaikams daug skaitoma ir kalbama apie knygas, raštą, informacijos perdavimo būdus. Su vaikais aiškinamasi, „kas būtų, jeigu...“ – jeigu nepažintumėme kelio ženklų, užrašų parduotuvėse, gatvėse, mokykloje, įstaigose ir t. t.

	Pastebi garsų panašumus ir skirtumus. Sieja garsus ir raides	Paaškina, kad garsai ir raidės yra susiję, kad garsus galima užrašyti raidėmis	Susipažindami su garsais, vaikai žodžiuose iš pradžių atpažįsta kai kuriuos lengviausiai klausa pagaunamus garsus. Vaikai skatinami pirmiausia įsiklausyti į tuos garsus, kuriuos girdi aplink save, po to įsiklausoma į gamtos garsus ir bandoma juos pakartoti. Po gamtos garsų analizuojami kalbos garsai, nustatoma, kuriuo garsu prasideda ir kuriuo baigiasi žodis, iš kokių garsų jis susideda (gali būti naudojamos grafinės schemas). Vaikai sugalvoja savų, naujų žodžių su įvairiais garsais. Vėliau vaikai lygina dviejų ar kelių žodžių garsus, išskirdami, kurie garsai sutampa, o kurie – ne. Ugdomojoje aplinkoje turi būti įvairių priemonių ir galimybių vaikų veiklai su garsais: vaikai klausosi muzikos, gamtos garsų įrašų, dainuoja daineles su garsų pasikartojimais, žaidžia žodžiais, kuria naujus žodžius, ieško panašiai skambančių, besirimuojančių žodžių, kuria skaičiuotes, eilėraščius, garsų pamėgdžiojimus, greitakalbes.
	Skiria raides nuo kitokių ženklų, simbolių. Pastebi raidžių panašumus ir skirtumus. Atpažįsta daugumą raidžių, perskaito pavienius žodžius (pvz., reikšmingus užrašus mieste), taip pat skaito kelių sakinių ar ilgesnius rišlius tekstus	Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios – mažosios, skiria rašytines ir spausdintines raides. Paaškina, kad raidės ir visa, kas parašyta, skirta perskaityti (suprasti, iššifruoti).	Palaikomi ir skatinami bet kokie vaikų bandymai skaityti. Ugdomojoje aplinkoje turi būti įvairių grafinių simbolių (raidžių, skaitmenų, ženklų, simbolių) ir priemonių, kuriuos vaikai turėtų galimybę naudoti žaisdami, ką nors veikdami. Vaikams sudaromos sąlygos aktyviai naudotis grafiniais simboliais, susipažinti su įvairiais rašmenimis (Brailio (aklųjų) raštu, Rytų šalių hieroglifais ir kt.). Vaikai žaidžia, panaudodami įvairius simbolius (kelio ženklus, automobilių gamyklų, įmonių, įstaigų logotipus ir kt.), juos piešia ar kitaip vaizduoja, kuria

			naujus ženklus, simbolius (pvz., savo grupės, šeimos herbą, vėliavą ir kt.).
	Rašo daugumą raidžių (kartais raides rašo apsuktas), tinkamai laiko rašiklį	Paaiškina, kad rašome ir skaitome iš kairės į dešinę (ir iš viršaus žemyn). Įvardija, kad iš raidžių sudaromi žodžiai, o iš žodžių – sakiniai	Vaikai drąsinami rašyti, giriamos jų pastangos ir džiaugiamasi visais vaikų bandymais tai daryti. Ugdomojoje aplinkoje turi būti įvairių priemonių, kurias vaikai naudoja raštui imituoti, rašybai, raidėms ar jų junginiams, žodžiams kopijuoti, ornamentams piešti, spalvinti, karpyti (didelių popieriaus lapų, įvairių rašiklių, kreidelių ir kt.). Vaikams sudaromos galimybės rašyti grupėje (lentoje, ant stiklo, interaktyviojoje lentoje ir pan.), dėlioti raides, žodžius iš sagų, pupų, karoliukų, pagaliukų ir t. t. Būnant lauke, ieškoma panašių į rašmenis formų aplinkoje, išnaudojamos visos progos mokytis rašyti (sniege, smėlyje, molyje ir kt.), dėlioti raides, žodžius iš įvairiausios gamtinės medžiagos. Vaikai dėlioja raidėmis pažymėtas korteles, kubelius, jais naudodamiesi kuria žodžius, dėlioja frazes ir sakinius iš žodžių kortelių. Kuria knygeles, grupės laikraštį, dienoraštį, grupės taisykles, dienotvarkę, kalendorius, skelbimus, kvietimus, lankstinukus, sveikinimo atvirukus, žemėlapius, valgiaraštį, receptus ir kt. Išnaudojamas vaiko domėjimasis kompiuterinėmis technologijomis. Vaikai mokosi skaityti ir rašyti, naudodamiesi tikra ar menama kompiuterio, mobiliojo telefono klaviatūra. Iš antrinių žaliavų (kartono, plastiko, tekstilės) pasidaromos menamos klaviatūros ir „rašomi“ laiškai, žinutės, sveikinimai ir kt.

	Išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis piešiniais, ženklais, žodžiais	Paašškina, kad piešiniais, ženklais, rašmenimis galima perteikti savo mintis kitiems	Vaikai skatinami savo išgyvenimus, patirtį, mintis perteikti įvairiausiai jiems priimtinais būdais: rašant laiškus, palinkėjimus, sveikinimus, piešiant atvirukus, plakatus ir kt. Vaikų sukurtus įvairius tekstus ir vaikų komentarus apie jų darbelius, piešinius pedagogas užrašo. Šie užrašai gali būti panaudoti, mokantis skaityti, taip pat įtraukiant į vaikų mokymosi skaityti ir rašyti procesą tėvus ar globėjus (pvz., namuose aptariant vaikų parsineštus užrašus)
Domėtis knygomis	Pasakoja apie savo mėgstamas knygas, veikėjus, jų nuotykius, poelgius. Klausosi skaitomų tekstų. Komentuoja ir interpretuoja veikėjų poelgius ir jų santykius; geba argumentuoti savo pasirinkimą	Išvardija savo mėgstamiausias knygas ir jų autorius. Nusako, kuo jos jam patinka arba nepatinka. Paašškina, kas yra viršelis, puslapis, eilutė, autorius, iliustratorius ir kt.	Užtikrinama, kad grupėje būtų įvairių leidinių: knygų, vaikų žurnalų, enciklopedijų, žodynų, užduočių sąsiuvinų, komiksų ir kt., padedančių žadinti vaiko domėjimąsi knyga ir poreikį skaityti. Siekiama, kad bibliotekoje būtų vertingų, kalbos jausmą ir estetinį skonį lavinančių lietuvių ir pasaulio autorių, tautosakos kūrinių. Garsiai skaityti vaikams stengiamasi nuolat, visomis tinkamomis progomis, nevengiant skaityti tų pačių, vaikų pamėgtų kūrinių. Rekomenduojama skaityti mėgstamus kūrinius prieš miegą, po įtemptų veiklų ir pan. Vaikai klausosi pasakojimų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros, įvairių žanrų tautosakos kūrinių (skaičiuočių, dainų, mįslių, pasakų ir kt.), nagrinėja iliustracijas, dalijasi įspūdžiais, išgyvenimais, nuomonėmis, nagrinėja ir vertina veikėjų, personažų poelgius. Vaikai skatinami atsinešti į grupę savo mėgstamas knygas, papasakoti kitiems, kuo ši knyga jiems įdomi, naudinga. Atkreipiamas vaikų dėmesys, kad knygos turi autorių, pavadinimą, iliustracijas, jose galima rasti daug naudingos informacijos (pvz., apie gyvūnus, jų elgseną, gyvenimo būdą ir pan.). Inicijuojamas

			įvairiausio turinio ir formos knygų kūrimas. Sukuriama bendra su kitais ir (ar) sava knyga su iliustracijomis ir kt. Vaikams sudaromos galimybės susipažinti su elektronine knyga.
	Pasakoja ir deklamuoja, seka girdėtas pasakas, mena mįsles, patys kuria, pvz., perkuria tekstą (sugalvoja naujus veikėjus, keičia veiksmo eigą ar pan.), improvizuoja	Intuityviai atpažįsta eilėraščių, pažintinį tekstą, pasaką, smulkiąją tautosaką. Nurodo teksto pradžią ir pabaigą. Nusako veiksmo vietą, laiką, eigą. Komentuoja tekstų nuotaiką. Paaiškina, kaip galima kurti įvairius tekstus, juos perkurti, keisti, improvizuoti.	Su vaikais skaitomi eilėraščiai, pasakos, pažintiniai tekstai, apsakymai, aiškinamasi, kas būdinga, kuo skiriasi įvairių žanrų kūriniai. Vaikams sudaroma galimybė eksperimentuoti: kurti išgalvotas ar perkurti girdėtas istorijas, improvizuoti, kurti pasakas (pasakas be galo, juokų pasakas, pasakas apie gyvūnus ir kt.); keisti pasakos pabaigą, pradžią, įvykių seką, įvesti naujus veikėjus, juos keisti; kurti skaičiuotes, eilėraščius, garsų pamėgdžiojimus, greitakalbes, žaidimus, iliustruoti girdėtus ar sukurtus tekstus, rengti savo iliustracijų parodas.
Gerbti ir tausoti knygas	Saugo knygas ir kitokius leidinius	Paaiškina, kaip reikia elgtis su knygomis: jas saugoti, vartant, skaitant naudotis knygų skirtuku	Padedamas suaugusiųjų, tvarko apiplėšusias knygas, jas aplenkia, tvarko ir prižiūri grupės biblioteką, padeda tvarkyti darželio ar mokyklos bibliotekos knygas
Domėtis kultūros vertybėmis, reiškiniiais	Kartu su suaugusiaisiais lanko spektaklius, parodas, koncertus	Paaiškina, kad žmonės gali dalytis jausmais, mintimis, sumanymais, patirtimi per meno kūrinius	Vaikams sudaromos sąlygos kaupti patirtį apie žmogaus sukurtas kultūros vertybes, lankantis kultūros renginiuose, dalyvaujant projektuose, vakaronėse, festivaliuose, išvykose, kviečiantis svečius (aktorius, rašytojus, dailininkus, fotografus, kompozitorius, atlikėjus, tautodailininkus, amatininkus ir kt.). Apsilankę renginiuose, susitikimuose su kultūros žmonėmis, vaikai dalijasi įspūdžiais, reiškia savo vertinimus, diskutuoja

4.2. Komunikavimo kompetencijos turinio dėmenys:

4.2.1. kalbos suvokimas ir kalbėjimas. Kodėl žmonės kalbasi? Kodėl reikia kalbėti drąsiai? Kodėl reikia mokėti kalbėti įvairiai: pasakoti, apibūdinti, svarstyti, diskutuoti, aiškinti, informuoti? Kaip kalbėti su suaugusiaisiais ir kitais vaikais? Kaip kalbėti įvairiose vietose – grupėje,

lauke, svečiuose, išvykose? Kaip kalbėti taisyklingai – tarti garsus, vartoti žodžius, sakinius? Kodėl žaisti žodžiais yra smagu? Kaip padėti kitam žmogui suprasti kalbėtoją? Kaip bendrauti su negalinčiu kalbėti ar girdėti žmogumi? Kaip naujosios technologijos padeda bendrauti? Ką gali pasakyti kalbėtojo veido išraiška, gestai? Kodėl turėtume būti dėmesingi ir kantrūs, klausydamiesi kito, kalbėti mandagiai? Lietuvių kalba, jos tarmės; kitos kalbos. Kodėl svarbu tikėti savo galiomis, mokytis?;

4.2.2. skaitymo ir rašymo pradmenys. Kaip galima reikšti savo išgyvenimus, patirtį, mintis (piešiniais, ženklais, raidėmis, simboliais, judesiais ir kt.)? Kodėl svarbu mokėti skaityti ir rašyti? Kaip mokomasi skaityti ir rašyti: tyrinėjant raidžių, kitų ženklų, garsų panašumus ir skirtumus, mėginant imituoti raštą, komentuojant knygų iliustracijas. Skaitymo ir rašymo džiaugsmas. Knyga – mano draugas: padeda pažinti įdomius dalykus, keliauti, patirti nuotykių. Knyga skatina mąstyti, suprasti, svajoti. Gerbiu ir tausoju knygas. Per knygas ir meno kūrinius mes dalijamės jausmais, mintimis, sumanymais. Aš taip pat esu kūrėjas.

5. Meninė kompetencija:

5.1. pasiekimai ir ugdymo gairės:

Pasiekimai			Ugdymo gairės
Nuostatos	Gebėjimai	Žinios ir supratimas	
1. Ugdymo sritis: dailė ir kitos vaizduojamojo meno rūšys			
Pastebėti grožį aplinkoje, gamtoje ir dailės kūriniuose	Aplinkoje, gamtoje išskiria spalvų, formų, linijų grožiu išsiskiriančius objektus (medžius, žoles, gėles, vabzdžius, akmenis ir kt.)	Nurodo, kas aplinkoje, gamtoje yra gražu: įdomios formos, įvairios spalvos, harmoningi jų deriniai ir kt.	Vaikai skirtingoje aplinkoje (grupės aplinkoje, gamtoje) stebi ir tyrinėja daiktų formas, spalvas. Vaikai dalijasi įspūdžiais, įžvalgomis, sukeltomis įvairių aplinkos objektų. Vaikai, stebėdami ir grožėdamiesi gamtos grožiu, fantazuoja, mintyse ar piešinyje kuria naujus spalvų, formų, linijų derinius, kuria įvairias kompozicijas iš gamtinių medžiagų. Visi vaikų darbeliai eksponuojami priešmokyklinės grupės aplinkoje arba kitoje erdvėje (koridoriuje, valgykloje, salėje)
Džiaugtis kūrybos procesu, jausti pasitenkinimą kuriant	Kuria įsivaizduodamas, fantazuodamas paties pasirinkta ar pedagogo pasiūlyta technika; ieško naujų raiškos būdų	Įvardija, ką ir kokia technika labiausiai mėgsta vaizduoti	Skatinama spontaniška meninė raiška kasdien – žaidžiant, bendraujant, dirbant, švenčiant, poilsiaujant priešmokyklinės grupės aplinkoje ir gamtoje. Vaikai patys išbando įvairius žmogaus, augalų, gyvūnų, daiktų vaizdavimo būdus. Piešiami įspūdžiai, svajonės, fantazijos, iliustruojamos pasakos, savo sukurtos istorijos, matyti filmukai, teatro spektakliai ir t. t. Kuriama akvarele, aplikacija, guašu, spalvotomis

			kreidelėmis ir pieštukais, tušu, plunksnelėmis, moliu, plastilinu ir kt.; vaikams sukuriama sąlygos siuvinėti virvelėmis, pinti, piešti ant stiklo ar veidrodžio, lieti dažus ant vandens, lieti vaško figūras, austi staklėmis, spauduoti ir kt. Siekiama sudominti, paskatinti kurti kiekvieną vaiką – sudaromos sąlygos vaikams rinktis dailės veiklą ar techniką, atsižvelgiant į vaiko interesus, lytį, specialiuosius ugdymo(si) poreikius, charakterio bruožus. Vaikai turi savo mėgstamas technikas, bet skatinami išbandyti ir kitas. Vaikai drąsinami tyrinėti, eksperimentuoti dailės technikomis, įsitraukti į dailės veiklą visomis jūslėmis – regėjimu, lytėjimu, uosle, judesiais. Vaikai raginami ieškoti jiems įdomesnių raiškos būdų. Vaikai skatinami kalbėti, pasakoti, ką kuria: kas pavaizduota, kas vyksta, kodėl ir t. t. Jų paaiškinimai fiksuojami.
Laisvai, spontaniškai, pasitikint savimi reikšti savo idėjas, nuotaiką, mintis	Pasirenka priemonės, kurios labiausiai tinka jo nuotaikai, idėjai, sumanymui atvaizduoti. Tinkamai, pagal paskirtį naudoja įvairias dailės priemones (pieštukus, teptukus, kreideles, guašą, molį ar kt., taip pat netradicines medžiagas)	Apibūdina dailės priemones, kurių reikės įgyvendinti konkrečiam sumanymui. Žino dailės darbų atlikimo seką. Komentuoja, kokios gali būti linijos (trumpos, ilgos, ryškios, švelnios ir kt.), spalvos, formos. Išvardija daugumą spalvų, keletą formų. Nusako, kas nutiks, sumaišius spalvas.	Vaikai skatinami drąsiai eksperimentuoti įvairiais raiškos būdais; tyrinėti įvairias medžiagas ir įrankius: vaikai aplikuoja iš spalvoto popieriaus, kartono ar tekstilės skiaučių, maišo įvairių spalvų ir rūšių vandeninius dažus, tapo tirštais ir skiestais dažais ant laikraščio, sauso ir drėgno, balto ir spalvoto popieriaus, akmenėlių, kartono. Praktikuojamas piešimas ant šviesos stalo, naudojant smėlį, kavą, putas ir kt. medžiagas. Vaikai stebi ir apibūdina veiklos su įvairiomis medžiagomis ir technikomis įspūdžius. Kuriamos sąlygos pajusti linijos, spalvos, formos, medžiagų struktūros ypatumus: iš popieriaus, kartono, gamtos medžiagų, antrinių žaliavų ir kt. konstruojamos erdvinės formos (pavyzdžiui, erdvinės konstrukcijos, maketai). Veikiama su tapybos, grafinėmis, formų kūrimo

			plokštumoje ir erdvėje priemonėmis ir įvairiomis dailės medžiagomis, jos jungiamos. Vaikams sudaromos sąlygos naudoti kelis medžiagų jungimo būdus (pavyzdžiui, lipdymą, klijavimą, segimą). Suaugusiojo padedami, vaikai turtina savo žodyną spalvų, formų pavadinimais, skatinami apibūdinti linijas, dėmes ar pan.; paaiškina dailės darbų atlikimo seką. Vaikai skatinami užrašyti savo vardą ant piešinio. Priešmokyklinio ugdymo pedagogas užrašo vaiko pasakojimą apie kuriamą ar sukurtą darbą.
Ugdytis gerą skonį, estetinę nuovoką	Intuityviai skiria vertingą dailės kūrinių ir kičą (banalų, neskoningą kūrinių)	Paaiškina, kad ne visi dailės kūriniai yra vienodai vertingi	Vaikams sudaroma galimybė prisiliesti prie laiko patikrintų, klasikinių dailės kūrinių (vartant dailės reprodukcijų albumus, stebint pasaulinio lygio dailės kūrinius internete, skaitant knygas, žiūrint filmus apie dailę, dailininkus, jų kūrybą). Lankomasi parodose, muziejuose, taip pat bažnyčiose, siekiant supažindinti vaikus su jas puošiančiais dailės kūriniais, vitražais, freskomis, tapyba ant sienų, mozaikomis, skulptūromis, raižiniais ir pan. Vaikai yra labai imlūs ir jautrūs menui. Stebėdami geriausius dailės kūrinius, jie intuityviai ugdomi estetinę nuojautą ir nuovoką. Prisiliedami prie vertingiausių žmonijos sukurtų meno vertybių, jie natūraliai formuojasi estetinę pagavą. Esant galimybei, kviečiama dailininkų, skulptorių, architektų, kurie gyvu žodžiu ir tinkamais pavyzdžiais padės vaikams susivokti, kas yra tikras menas.

Pažinti skirtingų žanrų, įvairių tautų ir įvairių istorinių laikotarpių dailės kūrinius	Atpažįsta tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, tekstilės kūrinių pavyzdžius	Savais žodžiais nupasakoja, kuo skiriasi pagrindinių žanrų dailės kūriniai (terminų vaikams įsidėmėti nebūtina!)	Vaikai nesunkiai skiria tapybos, grafikos, skulptūros, keramikos, tekstilės kūrinius. Nors nereikia siekti, kad vaikai įsidėmėtų ir mokėtų tuos terminus, bet įvairių dailės žanrų pažinimas praplės vaikų akiratį, padės suvokti, kad meninė kūryba yra labai įvairi ir įdomi. Toks žinojimas paskatins vaikus ir patiems išbandyti kuo įvairesnius meninės raiškos būdus
	Skiria šiais laikais sukurtus ir ankstesnių istorijos laikotarpių dailės kūrinius	Elementariai, savais žodžiais palygina, kuo skiriasi šiuolaikinio meno darbai nuo ankstesnių epochų dailės meistrų kūrinių	Vaikai, vartydami dailės istorijos albumus, susipažįsta su būdingiausiais priešistorės, antikos, viduramžių, Renesanso, naujųjų laikų meno kūriniais. Įsidėmi būdingiausius jų bruožus. Bando grupuoti kūrinius į šiuolaikinius ir senųjų laikų. Vaikai, priešmokyklinio ugdymo pedagogo padedami, kuria dailės istorijos „Laiko juosta“: sudėlioja dailės kūrinių reprodukcijas iš eilės, kaip keitėsi dailės kūriniai nuo seniausiųjų laikų iki dabar.
	Skiria lietuvių ir kitų tautų tautodailės kūrinius	Nurodo, kuris tautodailės pavyzdys yra lietuviškas, o kuris – ne	Vaikams sudaromos galimybės sugretinti, palyginti lietuviškus ir kitų šalių, kitų tautų tautodailės pavyzdžius. Ypač tinka gretinti kontrastingus, akivaizdžiai skirtingus nuo lietuviškų, egzotiškesnių šalių meno pavyzdžius (pvz., Afrikos tautų, Indijos, Kinijos, Šiaurės ar Pietų Amerikos indėnų). Vaikai akivaizdžiai pamato, kad kitos tautos mėgsta kitas spalvas, kitus raštus, kitas formas. Bando aiškintis, kad kiekviena tauta turi savotišką, ypatingą meną, kuris atspindi tos tautos gyvenimo būdą, mąstymą, patirtį. Gretindami lietuvių tautos dailės kūrinius su kitų tautų meno kūriniais, vaikai stiprina savo tautinį tapatumą, ugdo giliąją meilės Tėvynei pajautą

Geranoriškai vertinti savo ir kitų kūrybą, dalytis įspūdžiais	Palankiai vertina savo ir kitų dailės kūrinius, spontaniškai dalijasi meniniais įspūdžiais	Įvardija kūrinėlio temą, idėją; paaiškina, kas nupiešta. Nusako, kuo jam patinka savo ar kitų darbai.	Vaikai skatinami reflektuoti savo kūrybinius bandymus, geranoriškai, tolerantiškai vertinti draugų, kitų žmonių kūrybą. Išklausomos visų vaikų nuomonės ir pastebėjimai; priimamas ir pripažįstamas kiekvienas atsakymas. Vaikai skatinami išreikšti originalias, netikėtas įžvalgas. Priešmokyklinio ugdymo pedagogas, vadovaujantis pokalbiui, diskusijai, stengiasi išlikti neutralus, leidžia vaikams drąsiai reikšti savo nuomonę, daryti išvadas.
	Aiškina savo sumanymą ir jo sprendimą, domisi kito idėjomis, išsako savo ir gerbia kitų nuomonę	Komentuoja, ką sukūrė, bando nusakyti, kodėl pasirinko konkretų raiškos, vaizdavimo būdą, išklauso kito nuomonę	Vaikai pristato savo kūrinius, savais žodžiais juos apibūdina. Suranda bent tris dalykus, kurie patiko, mokosi pasidžiaugti draugo (ir savo) darbu. Kurdami vaikai bendradarbiauja, mokosi spręsti problemas, kartu ieško sprendimų, stengiasi, parengia darbų ekspozicijas, projektų pristatymus. Vaikai siūlo idėjas, įvardija, kokius bendrus projektus gali kurti drauge su kitais (pavyzdžiui, bendras knygeles, plakatus, koliažus, žemės meną ir kt.). Vaikai mokosi dirbti grupėje, tartis dėl būsimo darbo rezultato, vertinti savo pasiekimus. Tai ugdo didesnę vaikų tarpusavio supratimą ir toleranciją.
	Vertina, išsako savo nuomonę apie profesionalios dailės, tautodailės kūrinius	Paaiškina, kas jam patinka dailės kūrinyje (kūriniuose)	Vaikai, lankydamiesi dailės muziejuose, galerijose, parodose, stebi meno kūrinius, stengiasi įsidėmėti, ką matę. Grįžę į grupę, prisimena matytus kūrinius, diskutuoja, išsako savo įspūdžius, pojūčius, dalijasi vertinimais. Inicijuojama projektinė vaikų veikla; vaikai renka įvairią informaciją apie įžymias artimiausios aplinkos vietas, muziejus, vietas tradicijas, kalendorines šventes. Kuriami lankstinukai ar grupiniai piešiniai, plakatai ir kt. Vaikai pasakoja, ką

			įdomaus sužinojo. Projektinės veiklos metu vaikai supažindinami su vertingiausiais tautodailės kūriniais, yra skatinami suvokti jų vertę ir savitumą.
Siekti tvarkos savo aplinkoje	Ugdosi tvarkingo darbo įgūdžius: savarankiškai pasiruošia ir susitvarko veiklos, žaidimo vietą	Pasako, kodėl svarbu pasiruošti veiklai (numatyti ir susirinkti reikiamas priemones), o baigus veiklą – viską sutvarkyti. Nurodo, kas kur turi būti padėta	Vaikai skatinami savarankiškai ir atsakingai pasiruošti darbo vietą ir, baigus dirbti, ją susitvarkyti. Pastebimas ir pastiprinamas spontaniškas vaiko elgesys, kai jis savarankiškai, niekieno neragindamas tinkamai susitvarko darbo vietą
Baigti pradėtą darbą, taupiai naudoti turimus išteklius, rūpintis savo saugumu	Dirba susikaupęs; saugiai, tvarkingai, taupiai elgiasi su dailės priemonėmis ir medžiagomis	Žino, kodėl su dailės priemonėmis ir medžiagomis reikia elgtis saugiai, taupiai ir tvarkingai	Suaugusiųjų padedami, vaikai aiškinasi, kaip saugiai, taupiai ir tvarkingai naudotis įvairiais dailės reikmenimis, vaikai aptaria, ką daryti susižeidus
	Baigia pradėtus darbus	Paaishkina, kad, pradėjus darbą, dera jį ir baigti	Atkreipiamas vaikų dėmesys į tai, kad, norint pasiekti norimą rezultatą, reikia dirbti atsakingai ir baigti tai, kas pradėta
2. Ugdymo sritis: muzika			
Įžvelgti grožį aplinkos, gamtos garsuose, muzikos kūrinuose	Klausosi ir girdi aplinkos, gamtos, muzikos garsus, geba pajusti jų grožį; išsako savo nuomonę, pastebėjimus, jausmus	Komentuoja, kokius garsus girdi, kuo jie yra ypatingi, nurodo, kuo jam patinka (arba nepatinka) girdimi garsai	Sudaromos sąlygos klausytis ir išgirsti kasdienės aplinkos (grupės, kiemo, gatvės) garsus, juos apibūdinti; įsiklausyti ir išgirsti gamtos (medžių ošimo, upelio čiurlenimo, lietaus lašų teškenimo ir kt.) garsus, jais grožėtis ir savais žodžiais apibūdinti; išgirsti muzikos kūrinių skambesį, įvardyti jų nuotaiką, sukeliamus išgyvenimus
Laisvai, spontaniškai, muzikinės raiškos priemonėmis reikšti savo	Mėgdžioja gamtos, aplinkos, miesto ir kt. garsus	Atskiria ir nusako gamtos, kasdienės aplinkos, kitokius garsus	Priešmokyklinio ugdymo pedagogas nuolat bendradarbiauja su meninio ugdymo pedagogu (planuoja, tariasi dėl bendrų veiklų, kuria bendrus projektus ir t. t.).

nuotaiką, idėjas, mintis			Inicijuojama įvairi veikla, sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui rinktis jį dominančią veiklą (žaidimus, improvizacijas ir kt.), atsižvelgiant į jo interesus, lytį, specialiuosius ugdymosi poreikius, charakterio bruožus.
	Susikaupia ir įsiklauso į tylą	Paaiškina, kuo tylą yra vertinga (maloni, raminanti, jauki ir pan.)	Tikslingai inicijuojami tylos klausymosi pratimai, kad vaikai galėtų pajusti tylos sukeltas emocijas, mintis. Su vaikais aptariama tylos vertė. Aiškinamasi pernelyg stiprių garsų ir triukšmo žala, vaikai skatinami apibūdinti savo savijautą triukšmingose vietose
	Dainuodamas, niūniuodamas, intonuodamas reiškia savo emocijas ir mintis. Žaidžia muzikinius žaidimus, ratelius, dainuoja vienbalses dainas Dainuoja paprastas intonacijas įvairiomis dermėmis (mažoru, minoru ir kt.)	Apibūdina muzikuojant kylančius išgyvenimus; žino, kad muzika gali būti linksma ir liūdna. Įvardija bent keletą muzikinių žaidimų, ratelių, dainelių.	Sukuriamos situacijos vaikams patirti geras emocijas, jausmus muzikuojant. Atkreipiamas dėmesys, kad kiekvienas žmogus turi savitą balso tembrą, bandoma išgirsti jų skirtumus. Vaikai skatinami atpažinti draugus iš jų balso skambėjimo. Vaikai mokosi pažinti savo balso ypatumus ir galimybes, pratinasi taisyklingai kvėpuoti, raiškiai artikuliuoti ir tiksliai intonuoti. Tikslaus intonavimo vaikai mokosi, mėgdžiodami suaugusiųjų, garso įrašus – įvairiu aukštumu kartodami garsų junginius ir žodžius, vienu skiemeniu dainuodami melodiją be žodžių, drauge tęsdami vieną toną, užsidengdami vieną ausį (kad girdėtų savo balsą), bandydami dainuoti karaokę ir pan. Taisyklingam kvėpavimui ugdyti naudojami įvairūs žaidimai ir pratimai (gėlės uostymas, pūko ar plunksnos pūtimas, bitės dūzgis, gyvatės šnypštymas). Tarties raiškumas lavinamas skaičiuotėmis, greitakalbėmis, paukščių balsų pamėgdžiojimais ir kt.
	Klausomos muzikos įspūdžius	Paaiškina, kad muzikos sukeltus	Išnaudojamos įvairios galimybės vaikams reikšti muzikos sukeltus

	perteikia judesiu, spalva, vaizdu, žodžiu	išgyvenimus galima išreikšti įvairiais būdais – judesiu, spalva, vaizdu, žodžiu	įspūdžius. Vaikai skatinami kalbėti, pasakoti, kokius vaizdinius sukėlė vienokia ar kitokia muzika, ką norisi piešti jos klausantis, kodėl renkasi vienokias ar kitokias spalvas. Aiškinamasi, diskutuojama, kodėl, skambant vienam kūriniiui, norisi judėti greičiau, aktyviau, o skambant kitam – lėčiau, ramiau ir pan., tai išbandoma praktiškai.
Tyrinėti ir naudoti įvairius garso išgavimo būdus	Dainai, šokiui, žaidimui naudoja įvairiausių garso išgavimo būdus: muša, braukia, pučia skambančius daiktus, instrumentus; taip pat groja pagal įrašą (muša ritmą ar ritmo motyvą) Žaidžia kontrastinga dinamika ar tempais. Rimuoja paprastus darinius dviejų ir trijų dalių metru judėdamas (pavyzdžiui, žingsniuodamas, siūbuodamas ir pan.) ir pasitelkdamas žodį	Žino ir gali apibūdinti balso ir įvairių muzikos instrumentų galimybes. Skiria atraminius garsus, trumpus ir ilgus, aukštus ir žemus garsus, pakartoja paprastus kelių garsų darinius.	Vaikams sudaroma galimybė groti muzikos instrumentais, buities ir gamtos daiktais, iš buitinių atliekų pasidarytais instrumentais. Patys gaminasi muzikos instrumentus iš įvairių buitinių atliekų, išbando jų garsus, improvizuoja. Tyrinėja garsus, ieško naujų garsų, kuria įvairias kompozicijas, naudodami akmenukus, lazdeles, molio švilpynes, įvairius būgnelius, metalofono plokšteles, žaislinius ar tikrus klavišinius instrumentus, kartonines ir plastikines dėžutes, butelius, indus ir t. t. Kuriama šviesos muzika (naudojami prožektoriai). Žaidžiami įvairūs imitaciniai žaidimai (pvz., imituojami paukščių, gyvūnų, transporto priemonių, įvairių buitinių prietaisų skleidžiami garsai). Muzikuojama kūno dalimis – plojama delnais, spragsima pirštais, caksima liežuviu, trepsima. Gyvo garso koncertams, instrumentams, natų raštui ir pan. demonstruoti naudojamos IT. Nuolat organizuojama muzikinė veikla, kurios metu lavinama vaikų judesių koordinacija, plaštakų ir pirštų motorika, tembrinė klausa, ugdomas ritmo jausmas.

Norėti improvizuoti, komponuoti, kurti	Norėdamas pažaisti garsais, improvizuoja, kuria, ieško ir randa tinkamų norimai kompozicijai sukurti garsų	Nurodo keletą įprastų ir neįprastų garso išgavimo būdų. Nusako, kada ir kaip juos galima panaudoti.	Palaikomi ir pastiprinami spontaniški vaikų bandymai muzikuoti, laisvai improvizuoti, pasitelkiant įvairiausius garsus ir garsų išgavimo būdus, papildant savo muzikinius kūrinėlius judesiu, mimika, balsu. Vaikai skatinami žaisti garsais, ieškoti naujų sąskambių, ritmų, kurti savas kompozicijas
	Kuria ir ieško sprendimų kartu su kitais, stengiasi bendradarbiauti, kurdamas bendrus muzikinius projektus, mokosi kartu spręsti problemas	Žino, kad galima muzikuoti vienam arba drauge su kitais, nusako, kad, muzikuojant drauge, reikia derintis vienam prie kito	Skatinamas muzikavimas poromis, po kelis, visiems drauge. Muzikuojant drauge su kitais, siekiama skatinti bendrumo jausmą, įsiklausymą į kitą, atliepti jo sumanymą, prisiderinti. Drauge muzikuojant, ruošiamasi šventėms, vaidinimams, gimtadieniams ir kt.
Norėti muzikuoti pačių pasigamintais muzikos instrumentais	Iš buitinių atliekų ir gamtos daiktų pasigamina kelis paprasčiausius žaislinius muzikos instrumentus	Įvardija, kokius buitines daiktus, atliekas ir kt. galima panaudoti garsams išgauti	Vaikai tyrinėja įvairias garsų išgavimo galimybes iš kartono dėžių, tuščių plastikinių butelių, medinių trinkelio, akmenukų ir t. t. pasigamtų muzikos instrumentų – būgnelių, dūdelių, „ksilofonų“, „gitarų“ ir t. t. Išsiaiškina, kokius garsus gali išgauti, kuria savo improvizacijas, nesudėtingas ritmines kompozicijas – muzikuoja drauge
Ugdytis gerą muzikinį skonį	Intuityviai skiria vertingą muzikos kūrinį ir kičą (banalų, neskoningą kūrinį)	Nusako, kad ne visi muzikos kūriniai yra vienodai vertingi, kad tikrai vertingi kūriniai išlieka gražūs, yra mėgstami ir atliekami ilgus metus, šimtmečius	Sudaromos sąlygos klausytis, išgirsti ir palyginti laiko patikrintus, klasikinius muzikos kūrinius (pvz., J. S. Bacho, A. Vivaldžio, V. A. Mocarto kūriniai) ir populiarius, bet vienadienius (sunku nurodyti konkrečius kūrinius ar atlikėjus, nes paprastai jie yra populiarius gana trumpą laiką) kūrinius. Pageidautina, kad maži vaikai klausytųsi tik gerų, laiko patikrintų kūrinių – šitaip ugdomas geras estetiškas skonis ir stiprinamas atsparumas banalybei ir kičui
Pagarbiai vertinti tradicinę savo	Atpažįsta kai kuriuos savo ir kitų kraštų muzikinius	Įvardija po keletą tradicinių lietuviškų (pvz., skrabalai, kanklės)	Klausomasi įvairių kraštų muzikos, gretinamos, lyginamos melodijos, ritmai, skambėjimas, vaikai kalbasi, diskutuoja, dalijasi išpūdžiais.

ir kitų kraštų muziką	kūrinius, tradicinius instrumentus	ir kitų kraštų (pvz., būgnas, gitara) muzikos instrumentų	Bandoma imituoti kitų šalių muziką (atkartojant melodiją, ritmus ir t. t.). Vaikai skatinami pagarbiai vertinti įvairių tautų muziką. Vaikai kviečiami kalbėtis, dalytis patirtimi apie muzikinę aplinką šeimoje: kokios muzikos klausomasi, kokiuose koncertuose lankomasi, kokie atlikėjai patinka, kokios mėgstamos muzikinės TV laidos, kokiais muzikos instrumentais grojama ir pan.
Norėti pažinti muziką, jos kalbą	Dėmesingai klausosi įvairių stilių ir žanrų muzikos, turi mėgstamų kūrinių	Įvardija bent du patinkančius kūrinius. Žino, kad muzika užrašoma natomis, kad jos skaitomos.	Vaikai klausosi skirtingų stilių (klasikos, džiazo, roko, liaudies (folko, kantri), instrumentinės, vokalinės, vaikų ir kt.) muzikos. Kalbamasi, diskutuojama apie kiekvieno muzikos stiliaus išskirtinumą, ypatumus. Klausantis muzikos, vaikai skatinami įsiklausyti į kūrinio nuotaiką (linksma, liūdna), pajusti jo sukeltas emocijas (džiaugsmą, liūdesį, ilgesį ir pan.), aiškinamasi, kodėl vieni kūriniai patinka labiau už kitus, dalijamasi nuomonėmis ir vertinimais. Kuriamas grupės albumas su labiausiai vaikams patinkančios muzikos įrašais. Progai pasitaikius, klausomasi mėgstamiausių kūrinių. Vaikai susipažįsta su natų sąsiuvinio, aiškinasi, kam reikalinga penklinė ir natos.
Geranoriškai vertinti savo ir kitų muzikinę kūrybą, dalytis įspūdžiais	Aiškina savo muzikinį sumanymą. Domisi kito idėjomis, išsako savo ir gerbia kitų nuomonę	Žino, kad kiekvienas, turėdamas sumanymą, gali sukurti muzikos kūrinėlį ir parinkti priemones jam atlikti	Palaikomas vaikų noras kurti, įgyvendinti muzikines idėjas. Vaikai skatinami sukurti mažas savo pačių kompozicijas, kurias pedagogas užrašo natomis. Vaikai pasirašo po savo kūrinio. Jei nori, parneša savo kūrinėlį namo, parodo tėveliams, kartu pasidžiaugiama. Tokia veikla stimuliuoja vaikų norą patiems sugalvoti ką nors naujo, įdomaus,

			dalytis sumanymais su kitais. Ugdomas vaikų kūrybiškumas
Tausojamai, atsargiai elgtis su muzikos instrumentais	Turi pagrindinius tvarkingumo įgūdžius: savarankiškai pasiruošia ir susitvarko muzikavimo vietą; pabūna susikaupęs, baigia pradėtą veiklą	Nusako, kodėl ir kaip reikia saugiai elgtis su muzikavimo instrumentais, priemonėmis, kodėl negalima groti pernelyg garsiai, triukšmingai	Išnaudojamos visos progos ir situacijos pratinti vaikus elgtis atsakingai ir atsargiai su muzikos instrumentais, juos tausoti. Vaikai ugdomi įgūdžius muzikuoti atsakingai – nedaužyti, nelaužyti muzikos instrumentų, nenaudoti jų triukšmui sukelti, trukdyti kitiems. Aptariama pernelyg stiprių garsų daroma žala klausai ir nervų sistemai
3. Ugdymo sritis: šokis			
Domėtis judėjimu, judesiu, šokiu, siekti įgyti daugiau judėjimo, šokio patirties	Tyrinėja judėjimą, judesį, šokį. Stengiasi koordinuoti judesius, jungti vieną judesį su kitu; orientuojasi erdvėje ir stengiasi nesusidurti su kitais, atlikti judesius savo ritmu, tempu, pratinasi derintis prie partnerių judesių poroje ar grupėje	Atpažįsta ir įvardija pagrindinius judėjimo būdus, judesius (šuoliukus, pritūpimus, sukinius, paprastus žingsnelius). Išvardija keletą tradicinių lietuvių (ar kitų tautų – lenkų, gudų, žydų ar kt.) šokių, žaidimų, ratelių, nusako, kaip jie atliekami. Nurodo, kodėl šokant svarbu derintis prie kito judesių, tempo, padėties erdvėje ir kt.	Per kūrybinius žaidimus, improvizacijas, išvykas vaikai skatinami tyrinėti, kaip skirtingai ir įvairiai galima judėti, kaip išraiškingai judesiu galima perteikti gamtoje vykstančius procesus, pavaizduoti judančius ar nejudančius aplinkos objektus; vaikai pratinami stebėti aplinkoje judėjimo įvairovę, apibūdinti ryškiausius jo bruožus, judesiu reaguoti į skambančią įvairių žanrų muziką, nemuzikinius (gamtos, miesto) garsus, tylą. Vaikai dalyvauja kūrybiniuose šokio žaidimuose, projektuose, pasirenka sau vaidmenį juose ir atlieka atitinkamus veiksmus. Daug dėmesio skiriama tradiciniams lietuvių (ar kitų tautų – lenkų, gudų, žydų ar kt.) žaidimams, rateliams ir šokiams, kuriais praturtinami spektakliai, šventės ir vakaronės. Tautiški žaidimai, rateliai itin smarkiai prisideda prie vaiko tautinio tapatumo jausmo formavimosi. Žaisdamas, šokdamas, dainuodamas vaikas įsitraukia į savo tautos ritualus, perima jos jauseną, mentalitetą, ugdomi savo tautinį identitetą.

Judesiu išreikšti nuotaikas, mintis, jausmus	Kuria judesius ar jų seką, improvizuoja (pavyzdžiui, vaizduoja literatūros personažų, įvairių gyvūnų judesius). Šoka pavieniui, poroje ir grupėje.	Nusako, ką galima išreikšti, pavaizduoti judesiu ir šokiu	Vaikai nuolat skatinami judėti, imituoti gyvūnų, paukščių judesius, improvizuoti. Skatinama judesių koordinacija, taisyklinga laikysena, pusiausvyros pojūtis, kūno ir jo dalių padėties erdvėje pajauta. Vaikai tyrinėja ir išbando judėjimą erdvėje įvairiomis kryptimis, įvairiais būdais (žingsniuojant, šuoliuojant, lankstantis ir t. t.). Aptariami šokio mokymosi etapai. Su šokiu siejami ir pantomimos, muzikavimo, vaidybos, dailės elementai (dekoracijos, kostiumai). Vaikams sudaromos galimybės pasirinkti juos dominančią veiklą (žaidimus, improvizacijas ir kt.), atsižvelgiant į jo interesus, lytį, specialiuosius ugdymosi poreikius, charakterio bruožus.
Geranoriškai vertinti savo ir kitų šokio bandymus, dalytis įspūdžiais	Aptaria savo ir kitų vaikų šokio bandymus, improvizacijas, įspūdžius, dalijasi nuomonėmis	Pasako, kas šokyje ar improvizacijoje patiko ar nepatiko ir kodėl. Nusako, kad skiriasi įvairių tautų šokiai, gali nurodyti bent kelis bruožus, kuriais jie skiriasi (muzika, nuotaika, tempas, kostiumai ir kt.)	Vaikai, stebėdami įvairius šokius, judesių improvizacijas, bando pajausti ir apibūdinti šokio nuotaiką, tempą, atkreipti dėmesį į šokio ryšį su muzika, pastebėti kostiumus ir kt., įsiminusius patikusių šokių fragmentus bando pakartoti. Vaikams sudaromos sąlygos stebėti įvairių tautų šokius, pantomimos, šokio spektaklius, improvizacijas. Aiškinamasi, diskutuojama, kodėl vieni šokiai patinka labiau už kitus. Dalijamasi nuomonėmis ir vertinimais. Į vakarones, renginius pakviečiami dalyvauti kitų tautų atstovai; apžiūrimi jų tautiniai rūbai, muzikos instrumentai, kartu žaidžiami įvairių tautų žaidimai.
Stengtis judėti grakščiai, patraukliai;	Juda grakščiai, pasitempęs; šoka dėmesingai,	Paašškina, kaip reikia judėti, šokti,	Vaikai judėdami pratinasi tai daryti grakščiai, pasitempę, šokdami drauge, stengiasi koordinuoti

šokti kultūringai, pagarbiai, atsargiai; deramai elgtis renginiuose	šokdamas neskuba, nesistumdo; tinkamai (tyliai, mandagiai, dėmesingai) elgiasi renginiuose	kaip elgtis kultūros renginiuose	veiksmus, judėti darniai, sutartinai (pavyzdžiui, „Siūlai, siūlai, susivyk!“), pasitikint savimi ir kitais, bendradarbiaujant. Siekama sukurti sąlygas stebėti šokius ir (ar) šokti įvairiose vietose (grupėje, teatre, šventėje, per televiziją ir kt.). Rengiantis stebėti šokio pasirodymus, vaikai supažindinami su žiūrovo elgesio taisyklėmis, skatinami prisiminti savo apsilankymus teatruose, koncertuose, šventėse.
4. Ugdymo sritis: vaidyba			
Išgyventi kūrybos džiaugsmą, pasitenkinimą	Improvizuoja, vaidina tai, kas jam įdomu, smagu. Vaidina įsivaizduodamas, fantazuodamas. Vaizduoja savo paties išgyventą patirtį arba vadovaujasi priešmokyklinio ugdymo pedagogo patarimais ir pasiūlymais	Komentuoja, ką ir kaip labiausiai mėgsta vaizduoti, vaidinti	Skatinama spontaniška vaidybinė veikla kasdien – žaidžiant, bendraujant, dirbant, švenčiant, poilsiaujant priešmokyklinės grupės aplinkoje ir gamtoje. Kiekvienam vaikui sudaroma galimybė pasirinkti jį dominančią veiklą (žaidimus, improvizacijas ir kt.), atsižvelgiant į jo interesus, lytį, specialiuosius ugdymosi poreikius, charakterio bruožus ir kt.
Domėtis vaidyba, siekti įgyti vaidybinės patirties	Skiria teatro rūšis (lėlių, šešėlių, operos, baleto, pantomimos, cirko ir kt.)	Atpažįsta ir įvardija lėlių, šešėlių, operos, baleto, pantomimos, cirko ir kt. vaidinimus	Vaikai lanko įvairius vaikams skirtus spektaklius, grįžę juos aptaria, patys bando atkartoti matytus spektaklius arba perkuria, improvizuoja gerai žinomus spektaklių siužetus. Dalijasi vertinimais apie įvairias teatro rūšis, pasakoja ir improvizuoja sceneles iš labiausiai patikusių spektaklių
	Atkartoja, pavaizduoja, perkuria vaidybos priemonėmis tai, kas jį supa, kas jam aktualu	Pastebi, atpažįsta ir įvardija vaidybos momentus kasdienėje grupės veikloje, išvykose, kultūros institucijose, šventėse ir kitur	Vaikai skatinami stebėti aplinką, tai, kas vyksta gamtos ir žmonių gyvenime, grupės aplinkoje. Visa, kas stebima, kas įdomu ir aktualu, siūloma imituoti, inscenizuoti, improvizuoti. Vaikai raginami domėtis knygų iliustracijomis, vaizdo medžiaga, prisiminti ir nusakyti, kokie garsai,

			muzika, spalvos lydi žmones kasdienybėje, šventėse, renginiuose, kitais gyvenimo atvejais.
	Atkuria veikėjų žodžius (intonacijas) ar kūno judesius, elgseną, mimiką	Paaishkina, kokia elgsena, mimika labiausiai tiktų vaidinimui: kokia muzika, kokių instrumentų reikėtų ir pan. Gali pagrįsti savo nuomonę	Vaikai visus įspūdžius, pastebėjimus, savo patirtį, išgyvenimus perkelia į vaidinimą. Vaidinama gyvai arba pasinaudojama žaislais, pieštukinėmis ar įprastomis lėlėmis, pasidaroma personažui tinkamų kaukių ir pan.
	Dalyvauja rengiant improvizaciją ar vaidinimą	Nusako, kas yra dekoracijos, kostiumai, apšvietimas, įgarsinimas, kokių dekoracijų ir kokios veikėjų aprangos reikėtų vaidinimui. Paaishkina, kas yra grimas, kokios jo naudojimo galimybės ir saugaus jo naudojimo taisyklės. Komentuoja, kokios nuotaikos, kokio turinio turėtų būti skelbimas, kvietimas, programėlė, kas galėtų būti parašyta, nupiešta bilietuose ir kt.	Su vaikais aptariamos vaidinimo, šventės ar improvizacijos nuotaikos, emociniai išgyvenimai; aiškinamasi, kad jas sukelia konkrečios muzikos, apšvietimo, kostiumų, dekoracijų ir kt. priemonės. Aptariama, kokia muzika labiausiai tiktų vaidinimui, kokio grimo reikėtų, kokie grupės, teatrinio rekvizito, namų aplinkos daiktai tiktų scenos dekoracijoms, veikėjų kostiumams, reikmenims, garsiniam fonui; kokios dailės technikos tinkamiausios dekoracijoms ir kostiumams kurti. Kuriamas skelbimas, kvietimas, programėlė, bilietai, tariamasi, kas galėtų juose būti parašyta, nupiešta. Vaikai kuria ir, pedagogo padedami, gamina lėles vaidinimui (lėles ant pagaliukų, pirštų, šešėlių teatrui skirtas lėles ir kt.). Gali būti panaudojami priešmokyklinėje grupėje esantys daiktai, paverčiant juos vaidinimo personažais. Vaikai mokosi dalytis vaidmenimis, priemonėmis, daiktais ir pan.; gali paaishkinti, kaip tai reikia daryti. Pasisiūlo vaidinti tam tikrus vaidmenis ar įvardija, kam geriausiai pavyktų atskleisti numatytus

			vaidmenis, paaiškina (pagrindžia) savo nuomonę.
Laisvai ir išraiškingai vaidinti	Suvaidina gyvenimiškas situacijas arba situacijas pagal žinomus tautosakos, literatūros kūrinius. Kūrybiškai plėtoja savo ar priešmokyklinio ugdymo pedagogo inicijuotus socialinius žaidimus	Papasakoja, kokias gyvenimiškas ar sukurtas situacijas galima suvaidinti, apibūdina įsivaizduojamos situacijos aplinkybes (vietą, laiką, veiksmų seką), jos plėtojimąsi, veikėjų ypatumus, jų poelgių priežastis ir pasekmes. Nurodo, kuo situacija ar siužetas įdomus, kas jame įtikinama ar neįtikinama.	Vaikai pasakoja ir vaidina gyvenimiškas situacijas, taip pat situacijas pagal tautosakos, literatūros kūrinius, iliustracijas, spontaniškai improvizuoja. Su vaikais aptariamos siūlomos parodyti scenelės (kuo jos gali būti įdomios ir svarbios); parodomos vaikų sukurtos, apipavidalintos ir prieš tai keletą kartų suvaidintos scenos. Diskutuojama apie veikėjų poelgius, jie vertinami; piešiama, vaidyba siejama su kita veikla – judesiu, kalba, daile, muzika, etnokultūra. Sukuriamos sąlygos lėlių, šešėlių ir dramos vaidybinėms improvizacijoms. Skatinama vaikų vaizduotė, kokia gali būti vaidinimo aplinkybių – veiksmo vietos, laiko – visuma, veikėjų veiksmai, kalba; priešmokyklinio ugdymo pedagogas pats vaidina, gali parodyti vaidinimų įrašų. Vaikai skatinami kūrybiškai plėtoti savo ar priešmokyklinio ugdymo pedagogo inicijuotus socialinius žaidimus.
Nebijoti viešumos, žiūrovų dėmesio	Nugali scenos baimę. Vaidindamas pasitiki savimi. Suklydęs	Žino, kad per vaidinimus, improvizacijas, skirtas draugams, tėveliams, galima jaustis laisvai.	Žaidimais, ritualais ar kita veikla vaikams padedama atsipalaiduoti nuo įtampos, išlaikyti elgesio natūralumą nestebimoje ir stebimoje situacijoje, išmokti orientuotis, ką ir kada reikia daryti, kaip elgtis.

	improvizuoja, tęsia vaidinimą.	Paaškina, kad suklydus reikia improvizuoti, ieškoti išeities.	Siekama, kad kiekvienas vaikas vaidintų ir improvizuotų, randama erdvė net ir droviems vaikams, jie skatinami ir drąsinami vaidinti. Droviausieji į vaidybines veiklas įtraukiami palaipsniui – iš pradžių jie padeda ruošti vaidinimą, vėliau ir patys dalyvauja.
Geranoriškai vertinti savo ir kitų vaidybinius bandymus, dalytis įspūdžiais	Geba geranoriškai vertinti savo ir kitų vaidybinius bandymus, dalijasi įspūdžiais. Stengiasi bendradarbiauti, mokosi spręsti problemas	Pasakoja vaidybos sukeltus išgyvenimus, įspūdžius, mintis. Apibūdina, kas jam pačiam patinka ar nepatinka vaidinant, pagrindžia savo nuomonę.	Kalbamasi apie stebėtus artistų, draugų ir pačių atliekamus vaidmenis: kokį veikėją vaidino, ką veikė, kas atsitiko; vertina veikėjų poelgius; atpasakoja, ką matė scenoje, ką suprato. Vaikai skatinami nusakyti matyto vaidinimo sukeltą nuotaiką, reikšti asmeninius emocinius vertinimus – džiaugtis tuo, kas patiko; dalytis vaidinimo sukeltais jausmais, mintimis, išsakyti savo nuomonę. Vaikai vertina veikėjų veiksmus, poelgius, stengiasi savo vertinimus pagrįsti. Siekiama, kad vaikai pasitikėtų konkrečiu asmeniniu patyrimu.
Atsakingai ruošti vaidinimams, stengtis būti tvarkingam ir kultūringam	Atsakingai elgiasi, ruošdamasis vaidinimams ir per juos, stengiasi būti drausmingas ir tvarkingas, kultūringai elgiasi vaidinimų metu	Įvardija, su kokiomis priemonėmis reikia elgtis atsargiai (pavyzdžiui, su žirkklėmis, smeigtukais, klėjais). Papasakoja, kaip turi būti sutvarkoma grupė (salė, kiemas) prieš vaidinimą ar po jo. Paaškina, kaip elgtis vaidinimų metu: kaip praleisti einantį į savo vietą žiūrovą, kaip padėkoti	Su vaikais aptariami saugaus elgesio su vaidinimo kūrimo priemonėmis ypatumai; susitarimai dėl grupės (salės, kiemo) tvarkymo prieš vaidinimą ar po jo; tinkamo ir netinkamo elgesio vaidinimų metu pavyzdžiai, kuriamos elgesio taisyklės. Prieš vaidinimą, apsilankymą teatre, renginyje su vaikais prisimenama, kaip dera, o kaip nedera elgtis viešojoje vietoje.

		vaidinusiesiems (paploti); pasako, ko nedera daryti – valgyti, šiukšlinti, trypti ir kt.	
--	--	--	--

5.2. Meninės kompetencijos turinio dėmenys:

5.2.1. dailė ir kitos vaizduojamojo meno rūšys. Tyrinėju spalvas ir formas kasdienėje aplinkoje, gamtoje, tautodailės, savo paties ir kitų kūryboje. Įvairiems sumanymams įgyvendinti naudoju įvairias dailės ir kitų vaizduojamojo meno rūšių priemones (pieštukus, akvarelę, molį, skaitmenines technologijas ir kt.) ir technikas (piešimą, tapybą, lipdybą, drožybą, aplikaciją, instaliaciją ir kt.). Turiu mėgstamas dailės technikas ir priemones, mėgstamus vaizduoti objektus ar reiškinius. Apmąstau iš anksto, ką ir kaip kursiu. Bandau vertinti savo paties ir kitų kūrybą, ugdytis skonį. Patiriu džiaugsmą, kurdamas su kitais drauge (plakata, koliažą, knygelę, filmą, instaliaciją ar pan.). Pradėjęs darbą, stengiuosi jį baigti. Moku saugiai elgtis su dailės priemonėmis. Baigdamas veiklą, sutvarkau darbo vietą;

5.2.2. muzika. Stengiuosi išgirsti ir pajusti garsų įvairovę: gamtoje, kasdienėje aplinkoje, muzikos kūriniuose. Suprantu, kuo tylą vertinga. Klausausi įvairios muzikos, patiriu įvairios muzikos sukeltus išgyvenimus. Juos išreiškiu judesiu, spalva, vaizdu, žodžiu. Mokausi skirti vertingą ir bevertę muziką, ugdytis muzikinį skonį. Man patinka kurti garsus, jų sąsambius, melodijas. Mėgstu muzikuoti vienas ir drauge su kitais: žaisti muzikinius žaidimus, ratelius, dainuoti vienbalses dainas, mušti, braukti, pūsti skambančius daiktus, instrumentus ir t. t. Patiriu, kad, muzikuojant drauge, būtina derintis vienas prie kito. Kai kuriuos muzikos instrumentus galiu pasidaryti pats. Turiu mėgstamų muzikos kūrinių, žaidimų, ratelių, dainelių, tradicinių lietuviškų muzikos instrumentų (pavyzdžiui, skrabalai, kanklės) ar kitų kraštų (pavyzdžiui, gitara, būgnas) muzikos instrumentų. Moku saugiai ir tausojamai elgtis su muzikos instrumentais;

5.2.3. šokis. Stebiu, kas ir kaip juda (gamtoje, aplinkoje, žmonių gyvenime). Judesiu galiu pavaizduoti įvairius dalykus (žmones, gyvūnus, pasakų veikėjus, gamtos reiškinius ir kt.), išreikšti nuotaiką ir jausmus. Bandau judėti pagal muziką, pajusti ritmą, kūno koordinaciją, pusiausvyrą. Mokausi atlikti elementarius judesius (šuoliukus, pritūpimus, sukinius; paprastus žingsnelius), jungiu juos į tam tikrą seką, mokausi šokti. Šokdamas drauge su kitais, elgiuosi atsargiai, kultūringai (nesistumdau, esu dėmesingas, gerbiu kitus). Turiu mėgstamų tradicinių lietuvių šokių, žaidimų, ratelių, galiu nusakyti, kam jie skirti. Domiuosi kitų tautų šokiais, suprantu, kad įvairių tautų šokiai skiriasi. Žinau tinkamo elgesio šventėse, renginiuose, koncertuose taisyklės ir jų laikausi;

5.2.4. vaidyba. Mėgstu mėgdžioti, improvizuoti, suvaidinti tai, ką matau aplinkui – vaikus ir suaugusiuosius, gyvūnus, daiktus. Vaidindamas galiu kurti ir vaizduoti tikrus arba įsivaizduojamus dalykus. Suprantu, kad, kuriant spektaklį, reikalingas siužetas (gyvenimiška ar sugalvota situacija), galiu įsivaizduoti situacijos aplinkybes (vietą, laiką, veiksmų seką), veikėjų ypatumus, numatyti jų poelgių priežastis ir pasekmes. Suprantu, kam vaidinimui reikalinga muzika, grimas, dekoracijos, apšvietimas, kostiumai. Stengiuosi įgyti vaidybinės patirties, laisvai elgtis scenoje, pasitikėti savimi. Bendradarbiaudamas su priešmokyklinio ugdymo pedagogu ir kitais vaikais, siekiu įgyti vaidinimo kūrimo patirties, esu aktyvus pasiruošimo vaidinimui dalyvis. Esu susipažinęs su įvairiomis teatro rūšimis (lėlių, šešėlių, operos, baleto, pantomimos, cirko ir kt.). Žinau tinkamo elgesio teatre, kine, darželio renginyje taisyklės ir jų laikausi.
